הראל השתלמות

קרן השתלמות

בניהול

הראל פנסיה וגמל בע"מ

סקירת הנהלה
לשנה שהסתיימה ביום
31 בדצמבר 2018

תוכן עניינים

1. **מאפיינים כלליים של קופת הגמל** 3
א. תיאור כללי של קופת הגמל ושל החברה המנהלת אותה 3
ב. מועד הקמת קופת הגמל 3
ג. רשימת מסלולי השקעה, הקודים שלהם ומועד תחילת פעילותם 4
ד. שינויים מהותיים בשנת הדיווח הנובעים ממיזוגים, מכירות או רכישות 4
ה. שיעורי ההפרשות המרביים שרשאית קופת הגמל לקבל ומטרתן 4
ו. שינוי מסמכי יסוד במהלך תקופת הדוח ועד ליום פרסומו 4
2. **ניתוח זכויות עמיתי קופת הגמל** 5
א. יחס נזילות 5
ב. משך חיים ממוצע של החיסכון 5
ג. שינוי במספר העמיתים 6
ד. ניתוח זכויות העמיתים בקופה 6
3. **מידע אודות דמי ניהול** 7
א. שיעור דמי הניהול 7
ב. מידע אודות חמשת המעסיקים הגדולים בקופה 10
4. **ניתוח מדיניות השקעה** 11
א. מדיניות ההשקעה 11
ב. ניתוח והסבר שינויים מהותיים בסעיפי ההשקעות לעומת שנה קודמת 11
5. **ניהול סיכונים** 13
א. מדיניות ניהול הסיכונים ותיאור השיטות וההערכות בחברה המנהלת 13
ב. סיכוני נזילות 13
ג. סיכוני שוק 15
ד. סיכוני אשראי 22
ה. סיכונים גיאוגרפיים 29
ו. גורמי סיכון נוספים המשפיעים על פעילות הקופה 37
ז. גורמי סיכון על פי טיבם 37
6. **נושאים אליהם הפנה רואה החשבון את תשומת ליבו בחוות דעתו** 39
7. **בקרות ונהלים לגבי גילוי ובקרה פנימית על דיווח כספי** 39

1. מאפיינים כלליים של קופת הגמל

א. תיאור כללי של קופת הגמל ושל החברה המנהלת אותה

קופת הגמל:

- שם קופת הגמל: הראל קרן השתלמות (להלן "הקופה"או "הקרן").
- סוג קופת הגמל: קרן השתלמות.
- קוד הקופה: 512267592-00000000000154-0000-000
- סוג העמיתים: עצמאיים ושכירים המפקידים כספי השתלמות.

הקופה מנוהלת בנאמנות בידי חברה מנהלת שהינה משקיע מוסדי. הקופה נועדה לחיסכון לטווח בינוני וקצר. פעילות הקופה כפופה לרישוי המתקבל מרשות שוק ההון, ביטוח וחסכון בהתאם לדינים הרלוונטיים החלים על פעילותה המפוקחת על ידי הממונה על רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון (להלן- "הממונה על שוק ההון, או "הממונה").

החברה המנהלת:

- שם החברה המנהלת: הראל פנסיה וגמל בע"מ (להלן - "החברה המנהלת", או "החברה").
- החברה המנהלת הינה חברה בבעלות מלאה, בעקיפין, של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ (להלן- "הראל השקעות"), בהיותה מוחזקת ב-100% בידי הראל חברה לביטוח בע"מ (להלן- "הראל ביטוח"), חברה בבעלות מלאה של הראל השקעות.
- לפרוט מבנה האחזקות של החברה המנהלת, ראה סעיף 1.1.2 בדוח תאור עסקי תאגיד של החברה המנהלת.

ב. מועד הקמת קופת הגמל

הקופה הוקמה בשנת 1997 כקרן השתלמות. בחודש ספטמבר 2008 הפכה הקופה לקופה מסלולית עקב מיזוג הראל השתלמות מסלול מניות, בשמה המקורי, הראל נץ, ומיזוג הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות, בשמה המקורי, הראל שלדג, למסלולי השקעה בהראל קרן השתלמות.

בחודש אוקטובר 2008 נוסף מסלול שקלי בקופה. בחודש דצמבר 2009 נוסף מסלול אג"ח ללא מניות.

ביום 1 ביולי 2013 מוזגה קרן ההשתלמות, הראל השתלמות ניבה, כיום, הראל השתלמות מסלול חו"ל, מיזוג טכני לתוך הקופה כמסלול השקעה נפרד.

ביום 1 בינואר 2016, מוזגה קופת הגמל הראל גילעד השתלמות (קופה בניהול חברת הראל עתידית קופות גמל בע"מ), מיזוג טכני, לתוך הקופה. בדבר פרטים נוספים, ראה ביאור 1ג בדוח הכספי של הקופה.

נכון ליום 31 בדצמבר 2018 כוללת הקופה עשרה מסלולי השקעה. ראה גם סעיף ג' להלן.

ג. רשימת מסלולי השקעה, הקודים שלהם ומועד תחילת פעילותם

להלן מספרי המסלולים הכלולים באישור:

שם המסלול	קוד המסלול	מועד תחילת פעילות
הראל השתלמות כללי	512267592-00000000000154-0154-000	1998
הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	512267592-00000000000154-0416-000	1978
הראל השתלמות לטווח ארוך	512267592-00000000000154-0566-000	1999
הראל השתלמות מסלול מניות	512267592-00000000000154-0763-000	2001
הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	512267592-00000000000154-0764-000	2001
הראל השתלמות מסלול חו"ל	512267592-00000000000154-1034-000	2004
הראל השתלמות מסלול שקלי	512267592-00000000000154-1369-000	2008
הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	512267592-00000000000154-1485-000	2009
הראל השתלמות מסלול כהלכה	512267592-00000000000154-1523-000	2010
הראל השתלמות אג"ח קונצרני	512267592-00000000000154-8058-000	2013

ד. שינויים מהותיים בשנת הדיווח הנובעים ממיזוגים, מכירות או רכישות

בשנת הדוח לא חל שינוי.

ה. שיעורי ההפרשות המרביים שרשאית קופת הגמל לקבל ומטרתן

בקרן השתלמות לעובדים - בשיעורים מהמשכורת, (כהגדרתה בסעיף 3ה לפקודה):
הפרשות מעביד: עד 7.5%.
הפרשות עובד: עד 2.5%.
ובלבד שהשיעורים לא יעלו על השיעורים הנקובים בהסכם הקיבוצי כמשמעותו בחוק הסכמים קיבוציים תשי"ז-1957, והפרשות העובד לא יפחתו משליש מהפרשות המעביד.

בקרן השתלמות לעצמאים - הפקדות עצמאי עד לתקרה שנתית של 7% מהכנסתו הקובעת, מזה יותר ניכוי בגין הפקדות בשיעור של עד 4.5% מהכנסתו הקובעת.

בקרן השתלמות לחברי קיבוץ - לגבי סכומים שהופקדו עבור חברי קיבוץ בהתאם לסעיף 58א לפקודה.

בקרן השתלמות לחברי מושב שיתופי - לגבי סכומים שהופקדו עבור עמית מושב שיתופי בהתאם לסעיף 58א לפקודה, אם אישר הנציב לפי סעיף 61 לפקודה, כי הוראות סעיף 58א יחולו על המושב השיתופי.

ו. שינוי מסמכי יסוד במהלך תקופת הדוח ועד ליום פרסומו

אין שינוי.

2. ניתוח זכויות עמיתי קופת הגמל

א. יחס נזילות

שיעור הסכומים שהעמיתים בקופת הגמל רשאים למשוך ממנה מתוך כלל נכסי קופת הגמל, לתאריך הדוח:

	2018
	%
הראל השתלמות כללי	62.11
הראל השתלמות אג״ח עד 20% מניות	81.25
הראל השתלמות לטווח ארוך	82.34
הראל השתלמות מסלול מניות	63.73
הראל השתלמות אג״ח עד 10% מניות	83.60
הראל השתלמות מסלול חו״ל	77.00
הראל השתלמות מסלול שקלי	76.77
הראל השתלמות אג״ח ללא מניות	79.99
הראל השתלמות מסלול כהלכה	42.65
הראל השתלמות אג״ח קונצרני	65.01

ב. משך חיים ממוצע של החיסכון

משך החיים הממוצע של זכויות העמיתים, עבור אותם עמיתים שחסכונותיהם טרם הבשילו:

	2018
	שנים
הראל השתלמות כללי	2.44
הראל השתלמות אג״ח עד 20% מניות	1.60
הראל השתלמות לטווח ארוך	1.99
הראל השתלמות מסלול מניות	2.27
הראל השתלמות אג״ח עד 10% מניות	1.55
הראל השתלמות מסלול חו״ל	1.80
הראל השתלמות מסלול שקלי	1.93
הראל השתלמות אג״ח ללא מניות	1.84
הראל השתלמות מסלול כהלכה	2.34
הראל השתלמות אג״ח קונצרני	2.03

ג. שינוי במספר העמיתים

להלן השינוי במספר חשבונות עמיתי הקופה בשנת הדוח, בגין כל מסלולי הקופה:

	מספר חשבונות העמיתים			
סוג העמיתים	**לתחילת השנה**	**נפתחו השנה**	**נסגרו השנה**	**לסוף השנה**
שכירים	197,704	48,352	18,362	227,694
עצמאיים	34,918	6,024	2,429	38,513
סה"כ	232,622	54,376	20,791	266,207

ד. ניתוח זכויות העמיתים בקופה

	ליום 31 בדצמבר			
	2018		2017	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
חשבונות פעילים	131,868	6,007,797	118,990	5,427,820
חשבונות לא פעילים (*)	134,339	5,380,443	113,632	4,476,507
סה"כ	**266,207**	**11,388,240**	**232,622**	**9,904,327**

3. מידע אודות דמי ניהול

א. שיעור דמי הניהול

הראל השתלמות כללי

דמי ניהול מנכסים:	ליום 31 בדצמבר 2018			
	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	19,003	914,593	11,123	653,972
0.5%-1%	50,525	2,056,185	35,026	1,692,725
1%-1.5%	16,764	552,533	12,514	231,251
1.5%-2%	17,417	398,503	34,157	277,938

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 8,519 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות

דמי ניהול מנכסים:	ליום 31 בדצמבר 2018			
	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	2,113	156,979	3,001	378,281
0.5%-1%	7,539	555,393	7,851	659,587
1%-1.5%	1,539	80,796	1,495	53,826
1.5%-2%	1,486	52,829	6,159	77,445

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 2,461 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

הראל השתלמות לטווח ארוך

דמי ניהול מנכסים:	ליום 31 בדצמבר 2018			
	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	161	10,183	94	7,717
0.5%-1%	491	28,516	474	33,893
1%-1.5%	100	2,190	112	2,983
1.5%-2%	101	5,218	508	7,787

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 88 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

הראל השתלמות מסלול מניות

דמי ניהול מנכסים:	ליום 31 בדצמבר 2018			
	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	1,243	61,511	898	41,957
0.5%-1%	3,136	142,287	2,844	106,528
1%-1.5%	787	28,981	614	15,247
1.5%-2%	377	14,216	964	14,623

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 496 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות

דמי ניהול מנכסים:	ליום 31 בדצמבר 2018			
	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	856	96,051	1,602	219,369
0.5%-1%	4,601	365,840	5,694	540,870
1%-1.5%	2,430	115,704	2,713	74,601
1.5%-2%	1,315	57,661	5,177	57,215

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 1,832 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

הראל השתלמות מסלול חו"ל

דמי ניהול מנכסים:	ליום 31 בדצמבר 2018			
	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	111	4,806	162	5,340
0.5%-1%	358	11,818	309	14,486
1%-1.5%	107	3,506	92	1,778
1.5%-2%	53	1,810	201	2,071

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 77 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

הראל השתלמות מסלול שקלי

ליום 31 בדצמבר 2018

דמי ניהול מנכסים:	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	534	41,347	341	19,251
0.5%-1%	980	56,668	838	59,272
1%-1.5%	514	25,933	358	11,851
1.5%-2%	491	23,282	710	9,937

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 33 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

הראל השתלמות אג"ח ללא מניות

ליום 31 בדצמבר 2018

דמי ניהול מנכסים:	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	189	9,385	149	7,102
0.5%-1%	476	22,422	533	39,603
1%-1.5%	198	7,728	153	6,803
1.5%-2%	164	3,430	485	4,524

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 47 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

הראל השתלמות מסלול כהלכה

ליום 31 בדצמבר 2018

דמי ניהול מנכסים:	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	295	9,917	119	4,825
0.5%-1%	1,862	44,759	838	20,204
1%-1.5%	862	18,475	302	5,252
1.5%-2%	975	22,625	1,232	12,246

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 39 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

הראל השתלמות אג"ח קונצרני

דמי ניהול מנכסים:	ליום 31 בדצמבר 2018			
	עמיתים פעילים		עמיתים לא פעילים	
	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח	מספר חשבונות	סך נכסים, נטו באלפי ש"ח
0%-0.5%	45	1,205	36	2,228
0.5%-1%	130	3,275	110	3,675
1%-1.5%	40	558	18	384
1.5%-2%	10	102	41	373

סך ההוצאות הישירות הנגבות מהעמיתים במסלול, נוסף לדמי הניהול, הינו 9 אלפי ש"ח. לפירוט הרכב ההוצאות, ראה ביאור 11 בדבר הוצאות ישירות בדוח הכספי.

ב. מידע אודות חמשת המעסיקים הגדולים בקופה

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018
שיעור דמי ניהול מנכסים ממוצע עבור חמשת המעסיקים הגדולים (באחוזים)	0.57
סך היקף נכסים מנוהל עבור חמשת המעסיקים הגדולים (באלפי ש"ח)	984,312
שיעור הנכסים המנוהלים עבור חמשת המעסיקים הגדולים מתוך סך הנכסים נטו (באחוזים)	8.64
מספר חשבונות עמיתים כולל של חמשת המעסיקים הגדולים	15,313
שיעור חשבונות עמיתים כולל של חמשת המעסיקים הגדולים מתוך סך העמיתים (באחוזים)	5.75

4. ניתוח מדיניות השקעה

א. מדיניות ההשקעה

מידע בדבר מדיניות ההשקעה של מסלולי ההשקעה לשנת הדוח, פורט באתר האינטרנט של החברה המנהלת בכתובת:

https://www.harel-group.co.il/about/harel-group/harel-pensia-and-gemel/Pages/investment-policy.aspx?isfromsearch=1

ב. ניתוח והסבר שינויים מהותיים בסעיפי ההשקעות לעומת שנה קודמת

להלן תמצית השינויים בשוק ההון והתייחסות חטיבת ההשקעות של החברה אליהם:

נושא	תיאור פעולות החברה
השינוי במדד המחירים לצרכן, התפתחויות האינפלציה והגורמים להשפעה על עליית המדד	לאחר שבשנת 2017 הייתה אינפלציה ממותנת ולאחר 3 שנים קודמות של אינפלציה שלילית, בשנת 2018 הגיעה אינפלציה חיובית של כ-1% ובעצם לראשונה מזה שנים הגיעה ליעד התחתון של בנק ישראל. סעיף הדיור אמנם התמתן השנה אולם שער החליפין של השקל שנחלש יחד עם עליית מחירי נפט בתחילת השנה גרם להמשך עלייה במחירי הדיור אם כי בצורה מתונה יותר ועלייה במחירי הפירות והירקות תרמו לאינפלציה חיובית. למרות עליות המחירים לאור ירידת מחירי הנפט בחודשים האחרונים ציפיות האינפלציה לעשר שנים ירדו בחדות לדוגמא ציפיות האינפלציה לעשר שנים בארה"ב ירדו משיעור של 2% שנתי בתחילת שנת 2018 לשיעור של 1.62% בסוף השנה. חטיבת ההשקעות בהראל חברה לביטוח בע"מ (להלן: חטיבת ההשקעות) הגדילה והקטינה את שיעור החשיפה למדד במהלך השנה בהתאם לציפיות בשוק, עם ירידה בציפיות והערכה כי האינפלציה תהיה גבוהה יותר הגדילה חטיבת ההשקעות את החשיפה והפוך כשהיה נראה לעומת התחזיות שלנו שציפיות האינפלציה גבוהות מדי. סה"כ שיעור החשיפה לנכסים צמודים למדד המחירים לצרכן לא השתנה מהותית השנה.
שער החליפין של השקל	במהלך שנת 2018 השקל השלים פיחות של 2.72% מול סל המטבעות, וזאת לאחר ייסוף של 4.1% במהלך שנת 2017. השקל נחלש מול כל המטבעות המרכזיים בשנת 2018 והתחזק מול רוב המטבעות של שווקים מתעוררים. החלשות השקל מול סל המטבעות בשנת 2018 לראשונה זה 3 שנים נתמכה בירידה בעודף בחשבון השוטף במאזן התשלומים, ירידה במחירי המניות בעולם, וגידול בפער בין הריבית בישראל לריבית בארה"ב לרמות שיא של שנים. כתוצאה מכך גדלה החשיפה למט"ח בתיקים, להערכתנו בשנת 2019 החשיפה תלך ותקטן לאור החלשות הכוחות שתמכו בפיחות השקל (פער ריביות ובעליה בעודף בחשבון השוטף לקראת החצי השני של שנה.)
התפתחות שעורי ריבית	ריבית בנק ישראל עלתה בשיעור של 0.15% לרמה של 0.25% לראשונה מאז פברואר 2015 ראינו שינוי בריבית בנק ישראל. הנימוקים להעלאת הריבית היו עלייה בציפיות האינפלציה, צמיחה חזקה של המשק ועלייה בשכר במשק בשילוב של אבטלה נמוכה. בסיכום שנת 2018, נרשמה עלייה בעקום התשואות הממשלתי השקלי לאורך כל אורכו ובעקום הצמוד בטווחים הארוכים. במהלך השנה שמרה חטיבת ההשקעות על מח"מ כולל קצר-בינוני. לנוכח הערכה להמשך מגמת העלאות ריבית בחו"ל אם כי באופן ממותן, והערכה שעקום התשואות המקומי עדיין בשיפוע יחסית גבוה קיימת העדפה למח"מ קצר בחו"ל ומח"מ בינוני בארץ.

נושא	תיאור פעולות החברה
ניתוח הגרעון בתקציב המדינה ומימונו	הגירעון התקציבי במהלך שנת 2018 עמד על כ-2.9% תוצר (על פי האומדן הראשוני), בדומה ליעד הגירעון של 2.9%. הגירעון הגבוה יותר השנה הוא תוצאה של הכנסות בהתאם לצפי והוצאות בהתאם לצפי בניגוד למגמה של שנה שעברה בה ההכנסות היו הרבה מעבר לצפי. במבט קדימה תוואי הגרעון נראה במגמת עלייה מעבר ליעד. מה שיצריך או העלאת מיסים או צמצום הוצאות בשנת 2019 להערכת חטיבת ההשקעות גם לגרעון הנוכחי אין השפעה מהותית על עקום התשואות הממשלתי לאור הגרעון האבסולוטי של ישראל כאחוז מהתוצר הממשלתי הגולמי אשר נמצא בשיעורים מאד נמוכים הן אבסולוטית והן בהשוואה בינלאומית למדינות מפותחות אחרות.
שוק המניות	שווקי המניות העולמיים רשמו ירידות בשנת 2018 לאחר עליות חזקות בשנת 2017, מי שהוביל את הירידות היו אירופה ושווקים מתעוררים וזאת לאחר העליות החזקות שהיו בשנת 2017. הירידות החזקות היו תולדה של עליות ריבית חזקות בארה"ב מה שחיזק את הדולר ופגע בעיקר בשווקים מתעוררים שרוב החוב החיצוני שלהם נקוב בדולר והתייקר לאור התחזקות הדולר ועליית הריבית על הדולר, ציפיות אופטימיות באשר להמשך צמיחת הרווחים של הפירמות, בעיות פוליטיות באירופה ומלחמת סחר בין ארה"ב לסין. השוק הישראלי תפקד טוב יותר מאשר השווקים הבינלאומיים כאשר מדד ת"א 125 ירד בשיעור שנתי של כ-3.3% לעומת ירידה מעל 9% אשר במדדMSCI העולמי. חטיבת ההשקעות הגדילה במהלך השנה את החשיפה לשווקי חו"ל ועצרה לאור פערי המחירים אשר נפתחו בין השווקים.
אג"ח קונצרני ומוצרי חוב	מרווחי האשראי על אגרות החוב הקונצרניות בארץ גדלו במהלך השנה (בדומה למגמה בחו"ל). לאור הפסקת שחיקת המרווחים ואף גידול מסוים בכל רמות הדרוג לאחר שצומצמה החשיפה לאג"ח קונצרני סחיר בארץ ובחו"ל, אך הוגדלה החשיפה לאשראי לא סחיר איכותי, אשר ברובו מגובה בבטחונות ו/או התניות פיננסיות, אשר מקטינים את סיכון ההשקעה באפיק, הגדילה חטיבת ההשקעות בשלהי השנה את שיעור החשיפה לאג"ח קונצרני סחיר בארץ.
מוצרי מדדים	החברה המשיכה לנצל את הגידול בהיקפי הכספים שעוקבים באופן טכני אחרי המדדים בעיקר לצורך שיפור הרכבי תיק ההשקעות, כאשר ניירות ערך שעלו באופן מוגזם בכניסתם למדדים נמכרו על חטיבת ההשקעות וניירות שירדו באופן מוגזם עקב יציאתם מהמדדים נרכשו.
נכסים נגזרים לרבות אופציות על מדד מעו"ף, שקל/דולר, חוזים עתידיים	החברה שמרה על מדיניותה בתחום הנגזרים, לפיה הם משמשים בעיקר אמצעי להתאמה מהירה של הרכבי האפיקים בתיקי ההשקעות בהתאם להחלטות ועדות ההשקעה, לניהול יעיל של החשיפות בחו"ל ללא חשיפת המטבע וללא פעילות באסטרטגיות או לקיחת פוזיציות על כיווני השוק או סטיות התקן.
השקעות בנכסים אלטרנטיביים, לרבות נדל"ן, תשתיות והשקעות פרטיות	במהלך השנה, לנוכח התשואות הנמוכות בשוקי האג"ח הממשלתי והקונצרני, המשיכה חטיבת ההשקעות במאמצים להשקעה באשראי, תשתיות, השקעות פרטיות ונדל"ן, תוך שמירה על רמת סיכון לא גבוהה ופיזור גבוה.

5. ניהול סיכונים

החוזר המאוחד, שער 5, חלק 1, פרק 10 - ניהול סיכונים, מסדיר תשתית להבנה, זיהוי ומדידה של סיכוני שוק, אשראי ונזילות הגלומים בנכסי ההשקעה המוחזקים כנגד חסכונות העמיתים בקופות גמל, למעקב שוטף אחריהם, לקבלת החלטות ולקביעת מדיניות המבוססות עליהם ולהבטחת מסגרת דיווחים מתאימה. החוזר מחייב מינוי מנהל סיכונים אובייקטיבי ובלתי תלוי במערך ההשקעות והאשראי של החברות המנהלות אשר יספק לדירקטוריון החברה המנהלת, הנהלתה, ועדת ההשקעה וועדת האשראי שלה תמונת מצב אובייקטיבית ומקיפה יותר אודות הסיכונים הגלומים בנכסי ההשקעה המוחזקים כנגד חסכונות העמיתים.

ניהול תיק ההשקעות של הקופה נעשה תוך חתירה לאיזון בין המטרה של השגת תשואה מקסימאלית על הנכסים לבין הסיכון הכרוך בהשקעות ורמת הנזילות הנדרשת כדי לממן פעילות זו ופעילות משיכות והעברות של כספים על ידי העמיתים.

דירקטוריון החברה קבע מדיניות השקעות אשר מגבילה את רמות החשיפה אליהן ניתן להגיע בכל אחד מאפיקי ההשקעה. מגבלות הדירקטוריון מחייבות את ועדת ההשקעות ומגבילות את רמת הסיכון של קופות הגמל המנוהלות על ידי החברה. ועדת ההשקעות דנה בישיבותיה בתמהיל ההשקעות של קופות הגמל המנוהלות על ידי החברה ומקבלת החלטות לגבי הקצאת הנכסים בין האפיקים השונים בהתאם להערכות סיכונים המבוססות על נתונים מאקרו כלכליים ותחזיות לגבי שוקי ההון וגורמי הסיכון. דיווחי ניהול סיכונים המוצגים לוועדת השקעות מציגים אומדנים להפסד פוטנציאלי הצפוי לתיק נכסים בשל התממשות סיכוני השוק. בכל התכנסות של ועדת השקעות ובהתבסס על מערכת BI, מציגה חטיבת השקעות חתכי חשיפה שונים של תיק ההשקעות.

הוועדה בוחנת ומתאימה את מדיניות ההשקעות וביצועה בשוטף לנוכח ההתפתחויות בנכסיה, במאפייני עמיתיה ובשווקים.

להלן פירוט הסיכונים המרכזיים להם חשופה הקופה ואופן הטיפול בהם:

א. מדיניות ניהול הסיכונים ותיאור השיטות וההערכות בחברה המנהלת

לעניין פירוט מדיניות ניהול הסיכונים ותיאור השיטות וההערכות בחברה המנהלת של קופת הגמל ראה ביאור 25 בדוחות הכספיים של החברה המנהלת.

ב. סיכוני נזילות

סיכון נזילות ניתן לפיצול על פני שני רבדים: סיכון נזילות ברמת קופת גמל, וסיכון נזילות ברמה מקרו כלכלית.

הסיכון ברובד הראשון נובע מאי ודאות לגבי שינויים אפשריים בהיקף משיכת כספים מהקופה, העשויים להביא למצב בו הקופה תידרש לממש במהירות נכסים בהיקף ניכר על מנת לשלם לעמיתים המושכים או המניידים לקופות אחרות. סיכון זה קשור בהיקף חסכון העמיתים הזכאים למשיכה אל מול אורך החיים הממוצע של נכסי הקופה ונזילותם וכן מגורמים חיצוניים של הגברת תחרות ומעבר בין קופות גמל.

הסיכון ברובד השני נובע מהאפשרות של שינוי טעמי העמיתים בכלל קופות הגמל. מצב זה יכול לגרום למימוש סכומי כספים גדולים בפרק זמן קצר. דרישה כזו עלולה לסכן את יציבות שוק ההון והכספים בארץ. לצורך ניהול סיכון הנזילות קופות הגמל מחזיקות בנכסים נזילים, כגון מזומנים, שווי מזומנים ופיקדונות לתקופה של עד חודש ימים וכן בנכסים בעלי סחירות גבוהה שניתנים למימוש בקלות יחסית.

ניהול הקופות בשיטת סלי השקעה, מקטין חשיפה לסיכון נזילות בכלל ובקופות הקטנות בפרט.

ניתוח נזילות הקופה

	ליום 31 בדצמבר 2018										
	נכסים נטו (באלפי ש"ח)										
נזילות (בשנים)	**הראל השתלמות כללי**	**הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות**	**הראל השתלמות לטווח ארוך**	**הראל השתלמות מסלול מניות**	**הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות**	**הראל השתלמות מסלול חו"ל**	**הראל השתלמות מסלול שקלי**	**הראל השתלמות אג"ח ללא מניות**	**הראל השתלמות מסלול כהלכה**	**הראל השתלמות אג"ח קונצרני**
נכסים נזילים וסחירים	4,686,424	1,330,428	79,677	408,837	985,755	38,121	222,181	73,663	137,377	11,339
מח"מ של עד שנה	106,294	34,783	770	-	22,690	770	670	2,344	-	-
מח"מ מעל שנה	1,483,498	463,174	16,915	16,309	355,873	6,459	24,790	24,420	-	550
אחרים	501,484	186,751	1,125	204	162,993	265	(100)	570	926	(89)
סה"כ	6,777,700	2,015,136	98,487	425,350	1,527,311	45,615	247,541	100,997	138,303	11,800

ועדת ההשקעות אישרה מודל למעקב אחר סיכון הנזילות בפעילות הקופה. מדדי הנזילות מביאים בחשבון מצבי קיצון של משיכות בקופות כולל העברות בין קופות ואת נזילות הנכסים בתיקים במצבי משבר שונים. ועדת ההשקעות בוחנת על בסיס תקופתי את העמידה ברמת הנזילות ביחס למדדי הנזילות שנקבעו ובוחנת באופן שוטף את צרכי הנזילות והתאמתם לנכסי הקופה על מנת להיערך מראש לשינויים ברמת הנזילות הנדרשת.

הקופה אינה נתקלת בקשיי נזילות ובקשיים למימון תשלומים לעמיתים מושכים או המניידים החוצה, והיא שומרת על רמת נזילות מספקת כאמור. על פי ניסיון העבר, לאור היקף נכסיה של הקופה, הפיזור הרחב של עמיתיה והעובדה כי מרבית נכסיה הינם סחירים ובני מימוש מהיר ולמרות ששיעור הסכומים שעמיתים רשאים למשוך מהקופה הינו בין 42.65%-83.60% (ראה פרוט לפי מסלולים בסעיף 2א לעיל), הקופה אינה צופה בעיות נזילות בשנים הקרובות. נכון לסוף שנת 2018, כ- 70% מנכסי הקופה הושקעו בנכסים נזילים או סחירים (כ-69% במסלול הכללי, כ-66% במסלול אג"ח עד 20% מניות, כ-81% במסלול לטווח ארוך, כ-96% במסלול מניות, כ-65% במסלול אג"ח עד 10% מניות, כ-84% במסלול חו"ל, כ-90% במסלול שקלי, כ-73% במסלול אג"ח ללא מניות, כ-99% במסלול כהלכה וכ-96% במסלול אג"ח קונצרני).

מבחינת הרכב נכסי הקופה והערכות ההנהלה, הנהלת החברה המנהלת סבורה כי סך הכספים הסחירים והנזילים וצפי ההפקדות מהווים כרית בטחון מספקת לצמצום התממשות סיכון הנזילות כאמור לעיל.

ג. סיכוני שוק

סיכוני שוק בניהול פעילות קופת הגמל נובעים מאפשרות לשחיקת שווי נכסי קופות הגמל כתוצאה משינויים במחירי ניירות ערך, מחירי נדל"ן, שעורי ריבית, שערי חליפין ואינפלציה ומפתיחת מרווחי האשראי מול ריבית חסרת סיכון.

סיכוני שוק הקשורים בירידה הפוטנציאלית בערכם הכלכלי של נכסי הקופה הינם כדלקמן:

1. סיכוני הצמדה: בשיקולי השקעה נלקחות בחשבון תחזיות אינפלציה ואלטרנטיבות השקעה, גם בהיבט של בסיס הצמדה. הקופה מבצעת את השקעותיה ברכיבים צמודים ולא צמודים בהתאם לסביבת האינפלציה והתחזיות העתידיות שלפניה.
2. סיכון שער חליפין: לקופה חשיפה לנכסים צמודי מט"ח בעיקר כתוצאה מהשקעות בנכסים זרים ולכן בשיקולי ההשקעה נלקחות בחשבון תחזיות לשינויים בשערי חליפין, בעיקר ביחס לדולר.
3. סיכוני ריבית: לשינויים בשערי הריבית השפעה על אגרות החוב המוחזקות על ידי הקופה ועל פקדונות והלוואות ובאמצעותן על שווי נכסי הקופה. בעת קבלת החלטות השקעה וקביעת משך החיים הממוצע של הנכסים נלקחים בחשבון הנחות ותחזיות לגבי שינויי ריבית והשפעתם על תיק ההשקעות של הקופה. הקופה מטפלת בסיכוני ריבית על ידי שינוי באורך החיים הממוצע הכולל של מכשירים נושאי ריבית בכל אפיק, פיזור וחשיפה לסוגי ריביות שונות.
4. סיכון מניות: ההפסד שעלול להגרם לקופה כתוצאה מירידה במחירי המניות הנסחרות בארץ ובחו"ל.
5. סיכון מרווח אשראי: הפסד הנובע מפתיחת מרווחי האשראי מול ריבית חסרת סיכון.
6. סיכון נדל"ן: ההפסד שעלול להיגרם מירידת ערכן של ההשקעות בנדל"ן.

החברה המנהלת מתמודדת עם מכלול הגורמים המרכיבים את סעיף סיכוני השוק באמצעות קביעת תמהיל השקעות מפוזר המכיל, בין היתר, מניות, אגרות חוב צמודות ולא צמודות, הלוואות, נדל"ן, חשיפה למט"ח, קרנות השקעה ותעודות סל. נכסי הקופות מפוזרים גם בהשקעות בשווקים הבין לאומיים. שימוש בנגזרים נעשה למטרות הגנה ולמטרות יצירת חשיפה ונכלל בדוחות הבקרה.
דירקטוריון החברה קבע מדיניות השקעות אשר מגבילה את רמות החשיפה אליהן ניתן להגיע בכל אחד מאפיקי ההשקעה. מגבלות הדירקטוריון מחייבות את ועדת ההשקעות ומגבילות את רמת הסיכון של קופות הגמל המנוהלות על ידי החברה. מגבלות הדירקטוריון מחייבות ביצוע פיזור בין אפיקי ההשקעה השונים ומונעות חשיפה גבוהה לאפיק השקעה אחד.
ועדת ההשקעות דנה בישיבותיה בתמהיל ההשקעות של קופות הגמל המנוהלות על ידי החברה ומקבלת החלטות לגבי הקצאת הנכסים בין האפיקים השונים בהתאם להערכות סיכונים המבוססות על נתונים מאקרו כלכליים ותחזיות לגבי שוקי ההון וגורמי הסיכון. מדדי סיכונים המוצגים לוועדת השקעות כוללים תרחישי קיצון והשוואת מדדי ביצועים וסיכונים לתיקי סמן. ועדת השקעות מקבלת מדי ועדה דיווח בדבר חשיפה ענפית, חשיפה גיאוגרפית וחשיפה מטבעית.

(1) סיכון מדד וסיכון מטבע

הראל השתלמות כללי

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	3,092,983	1,665,070	2,019,647	6,777,700
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	610,858	(8,670)	(602,188)	-
סך הכל	3,703,841	1,656,400	1,417,459	6,777,700

הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	941,097	529,499	544,540	2,015,136
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	138,197	(2,349)	(135,848)	-
סך הכל	1,079,294	527,150	408,692	2,015,136

הראל השתלמות לטווח ארוך

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	44,736	21,277	32,474	98,487
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	10,734	(146)	(10,588)	-
סך הכל	55,470	21,131	21,886	98,487

הראל השתלמות מסלול מניות

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	256,604	120	168,626	425,350
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	67,778	1	(67,779)	-
סך הכל	324,382	121	100,847	425,350

הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	711,252	439,715	376,344	1,527,311
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	151,293	(2,191)	(149,102)	-
סך הכל	862,545	437,524	227,242	1,527,311

הראל השתלמות מסלול חו"ל

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	4,577	317	40,721	45,615
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	7,568	-	(7,568)	-
סך הכל	12,145	317	33,153	45,615

הראל השתלמות מסלול שקלי

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	245,232	-	2,309	247,541
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	2,220	-	(2,220)	-
סך הכל	247,452	-	89	247,541

הראל השתלמות אג"ח ללא מניות

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	47,932	35,473	17,592	100,997
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	10,026	(249)	(9,777)	-
סך הכל	57,958	35,224	7,815	100,997

הראל השתלמות מסלול כהלכה

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	99,254	35,088	3,961	138,303
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	(17,329)	(391)	17,720	-
סך הכל	81,925	34,697	21,681	138,303

הראל השתלמות אג"ח קונצרני

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	לא צמוד	בהצמדה למדד המחירים לצרכן	במטבע חוץ או בהצמדה אליו	סך הכל
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
סך נכסי קופת הגמל, נטו	4,280	3,536	3,984	11,800
חשיפה לנכסי בסיס באמצעות מכשירים נגזרים במונחי דלתא	3,141	-	(3,141)	-
סך הכל	7,421	3,536	843	11,800

(2) סיכון ריבית

להלן ניתוח רגישות ביחס להשפעת השינוי בשיעור הריבית על התשואה של קופת הגמל:

	ניתוח רגישות לשינוי בשיעור הריבית (א) (ב)	
	+1%	-1%
ליום 31 בדצמבר 2018	אחוזים	
הראל השתלמות כללי	(2.14)	2.35
הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	(2.47)	2.70
הראל השתלמות לטווח ארוך	(1.91)	2.09
הראל השתלמות מסלול מניות	(0.27)	0.29
הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	(2.66)	2.92
הראל השתלמות מסלול חו"ל	(2.33)	2.53
הראל השתלמות מסלול שקלי	(3.23)	3.48
הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	(3.06)	3.37
הראל השתלמות מסלול כהלכה	(2.55)	2.80
הראל השתלמות אג"ח קונצרני	(3.19)	3.42

(א) ניתוח הרגישות ביחס לשינוי בריבית הינו גם ביחס למכשירים בריבית קבועה וגם ביחס למכשירים בריבית משתנה. ביחס למכשירים בריבית קבועה, החשיפה הינה ביחס לערך הפנקסני של המכשיר וביחס למכשירים בריבית משתנה, החשיפה הינה ביחס לתזרים המזומנים מהמכשיר הפיננסי. לצורך חישוב ניתוח הרגישות נלקח בחשבון שינוי בריבית מתחילת השנה גם לגבי נכסים שנרכשו במהלך השנה.

(ב) ניתוח הרגישות כולל אך ורק סעיפים אשר ערכם מושפע באופן ישיר כתוצאה משינוי בשיעור הריבית. בהתאם לכך, לא מובאות בחשבון השפעות עקיפות כגון השפעה של קרנות נאמנות שמשקיעות בנכסי חוב.

(3) פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות במכשירים הוניים

להלן פירוט החשיפה לענפי משק בגין השקעה במניות:

הראל השתלמות כללי

	ליום 31 בדצמבר 2018					
	נסחרות במדד ת"א 100	נסחרות במדד מניות היתר	לא סחיר	בחו"ל	סך הכל	% מסה"כ
	אלפי ש"ח					
ענף משק						
בנקים	143,277	1,543	-	21,404	166,224	16.66
ביטוח	25,618	-	-	-	25,618	2.57
ביומד	9,372	564	-	5,106	15,042	1.51
טכנולוגיה	27,219	2,304	-	55,218	84,741	8.49
מסחר ושרותים	114,602	8,256	14,454	15,359	152,671	15.30
נדל"ן ובינוי	115,426	13,117	5,546	144,993	279,082	27.96
תעשיה	114,762	6,805	19	38,927	160,513	16.08
השקעה ואחזקות	62,306	7,785	-	4,551	74,642	7.48
נפט וגז	26,572	3,099	-	9,761	39,432	3.95
סך הכל	639,154	43,473	20,019	295,319	997,965	100.00

הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות

	ליום 31 בדצמבר 2018					
	נסחרות במדד ת"א 100	נסחרות במדד מניות היתר	לא סחיר	בחו"ל	סך הכל	% מסה"כ
	אלפי ש"ח					
ענף משק						
בנקים	24,124	260	-	3,690	28,074	13.59
ביטוח	4,314	-	-	-	4,314	2.09
ביומד	1,578	95	-	860	2,533	1.23
טכנולוגיה	4,584	388	-	9,365	14,337	6.94
מסחר ושרותים	19,296	1,390	3,563	2,613	26,862	13.00
נדל"ן ובינוי	19,435	2,195	1,882	60,364	83,876	40.59
תעשיה	19,323	1,146	3	6,555	27,027	13.08
השקעה ואחזקות	10,491	1,311	-	1,119	12,921	6.25
נפט וגז	4,474	522	-	1,670	6,666	3.23
סך הכל	107,619	7,307	5,448	86,236	206,610	100.00

הראל השתלמות לטווח ארוך

ליום 31 בדצמבר 2018

	נסחרות במדד ת"א 100	נסחרות במדד מניות היתר	לא סחיר	בחו"ל	סך הכל	% מסה"כ
	אלפי ש"ח					
ענף משק						
בנקים	3,026	33	-	480	3,539	19.96
ביטוח	542	-	-	-	542	3.06
ביומד	198	12	-	108	318	1.79
טכנולוגיה	574	49	-	1,188	1,811	10.22
מסחר ושרותים	2,429	174	2	326	2,931	16.53
נדל"ן ובינוי	2,438	226	-	209	2,873	16.21
תעשיה	2,425	144	-	822	3,391	19.13
השקעה ואחזקות	1,317	164	-	-	1,481	8.35
נפט וגז	562	65	-	215	842	4.75
סך הכל	13,511	867	2	3,348	17,728	100.00

הראל השתלמות מסלול מניות

ליום 31 בדצמבר 2018

	נסחרות במדד ת"א 100	נסחרות במדד מניות היתר	לא סחיר	בחו"ל	סך הכל	% מסה"כ
	אלפי ש"ח					
ענף משק						
בנקים	30,342	327	-	3,696	34,365	19.62
ביטוח	5,426	-	-	-	5,426	3.10
ביומד	1,985	119	-	1,081	3,185	1.82
טכנולוגיה	5,764	488	-	11,032	17,284	9.87
מסחר ושרותים	24,270	1,748	16	3,121	29,155	16.65
נדל"ן ובינוי	24,443	2,260	-	2,097	28,800	16.44
תעשיה	24,304	1,441	4	8,244	33,993	19.40
השקעה ואחזקות	13,195	1,649	-	-	14,844	8.48
נפט וגז	5,627	656	-	1,812	8,095	4.62
סך הכל	135,356	8,688	20	31,083	175,147	100.00

הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות

	ליום 31 בדצמבר 2018					
	נסחרות במדד ת"א 100	נסחרות במדד מניות היתר	לא סחיר	בחו"ל	סך הכל	% מסה"כ
	אלפי ש"ח					
ענף משק						
בנקים	8,431	91	-	1,414	9,936	9.42
ביטוח	1,507	-	-	-	1,507	1.43
ביומד	551	33	-	300	884	0.84
טכנולוגיה	1,601	136	-	3,371	5,108	4.84
מסחר ושרותים	6,744	486	3,652	1,029	11,911	11.30
נדל"ן ובינוי	6,792	1,385	1,336	49,498	59,011	55.97
תעשיה	6,753	400	1	2,290	9,444	8.96
השקעה ואחזקות	3,666	458	-	1,143	5,267	5.00
נפט וגז	1,563	182	-	622	2,367	2.24
סך הכל	37,608	3,171	4,989	59,667	105,435	100.00

הראל השתלמות מסלול חו"ל

	ליום 31 בדצמבר 2018		
	בחו"ל	סך הכל	% מסה"כ
	אלפי ש"ח		
ענף משק			
בנקים	279	279	45.37
טכנולוגיה	221	221	35.93
מסחר ושרותים	30	30	4.88
נפט וגז	85	85	13.82
סך הכל	615	615	100.00

ד. סיכוני אשראי

סיכון אשראי הוא הסיכון לאי עמידת צד שלישי בהתחייבויותיו. סיכוני אשראי יכולים לנבוע, בין היתר, מאי עמידה במועדי החזר, היעדר יכולת פירעון, מימוש ביטחונות בערך פחות מהמוערך או מירידת ערך כתוצאה משינוי בדירוג אשראי.

מדיניות ניהול סיכוני האשראי של החברה מתבססת על פיזור וגיוון תיק האשראי וניהול סיכונים מבוקר, באופן שיתרום להשגת תשואה הולמת עבור הסיכון הניטל, בהתאם למגבלות שהוגדרו, תוך הבנת פרופיל סיכון האשראי של החברה ופירוט תחומי אחריותם של הגורמים המעורבים בתהליכי זיהוי, מדידה, ניטור ובקרה של סיכון האשראי. המסגרת למתן וניהול אשראי כוללת גם נהלים ומתודולוגיות, על פיהם יש לפעול.

פעילות האשראי נעשית בכפוף לתקנות ההשקעה ולחוזרי המפקח בנושא ניהול סיכוני אשראי ובהתאם למדיניות שנקבעה על ידי הדירקטוריון ולהחלטות פרטניות של ועדות ההשקעה השונות. תקנות ההשקעה קובעות מגבלות חשיפה ללווה בודד ולקבוצת לווים וכן מגבלות על מתן אשראי בהתאם לסוגי בטחונות וכיוצ״ב. חוזרי המפקח בנושא ניהול סיכוני אשראי מתווים תשתית לתמיכה ניהולית, מקצועית ותפעולית ומטרתם להבטיח קיומם של מנגנוני בקרה ופיקוח לניהול סיכוני אשראי להם חשופה הקופה. בהתאם לחוזרי המפקח בנושא ניהול סיכוני אשראי מינו הגופים המוסדיים בקבוצה מנהל מערך אשראי לא סחיר, ונקבעו נהלים העוסקים בניהול סיכוני אשראי. חוזר ועדת חודק קובע הוראות לקביעת פרמטרים להתייחסות גופים מוסדיים המעמידים אשראי באמצעות רכישת אגרות חוב לא ממשלתיות, ובין היתר, באמצעות הרחבת תהליך האנליזה המתקיים בחטיבת ההשקעות טרם רכישת איגרת חוב וקביעת מדיניות ביחס לרכישת איגרות חוב, הכוללת, בין היתר, הכללת תניות חוזיות שונות ואמות מידה פיננסיות. בעקבות חוזר המפקח בנושא טיפול בחובות בעייתיים ופעולות לגביית חוב, הוקם פורום חוב ומונה מנהל לפורום אשר תפקידו להעריך מצב חובות בעייתיים ולהבטיח כי מתקיימים תהליכי מעקב ובקרה שוטפים.

מדיניות החשיפה לאשראי, אשר אושרה על-ידי הדירקטוריון, מתייחסת למגבלות לחשיפה כוללת לקבוצת לווים ולחמשת הבנקים הגדולים, מגבלות חשיפה לנכסי חוב על פי דירוג והאצלת סמכויות שונות לחטיבת ההשקעות, ועדת אשראי, ועדות השקעה והדירקטוריונים האמורים.

טרם מתן אשראי לא סחיר מתבצע תהליך, באמצעות מודל דירוג פנימי, להערכת איתנות הגופים אליהם נחשפת הקופה ויכולת הפירעון שלהם. כמו כן הקופה עוקבת באופן שוטף אחר יכולת הפירעון ואיכות הבטוחות. בנוסף, מתבצעת הערכת סיכוני אשראי לא סחיר בקופה הן באמצעות מעקב אחר הדירוג הממוצע, והן באמצעות מודל המאפשר לכמת את גובה סיכון האשראי בתוחלת ומקרה קיצון.

ברמת התיק הכולל מתבצע באגף ניהול סיכונים כימות של סיכוני האשראי הגלומים בנכסי ההשקעה, באמצעות בחינת הדירוג הממוצע של החוב הלא ממשלתי בתיקים האמורים והערכת ההפסד הצפוי (Expected Loss) וההפסד הלא-צפוי (Un expected Loss) בגין סיכוני האשראי הלא סחיר. ברמת עסקה פרטנית – מתקבלת חוות דעת בלתי תלויה של אגף ניהול סיכונים לעסקאות משמעותיות ולעסקאות גדולות או מורכבות, בהתאם לפרמטרים שהוגדרו.

(1) חלוקת נכסי חוב על פי מיקומם

ליום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי			הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות			הראל השתלמות לטווח ארוך			הראל השתלמות מסלול מניות			הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות		
		שאינם			שאינם			שאינם			שאינם			שאינם	
	סחירים	סחירים	סה"כ	סחירים	סחירים	סה"כ	סחירים	סחירים	סה"כ	סחירים	סחירים	סה"כ	סחירים	סחירים	סה"כ
	אלפי ש"ח														
בארץ	2,201,347	1,475,398	3,676,745	782,865	468,815	1,251,680	29,144	16,754	45,898	66,982	16,309	83,291	662,854	355,319	1,018,173
בחו"ל	322,507	114,394	436,901	117,101	29,142	146,243	6,575	931	7,506	740	-	740	93,801	23,244	117,045
סך הכל נכסי חוב	2,523,854	1,589,792	4,113,646	899,966	497,957	1,397,923	35,719	17,685	53,404	67,722	16,309	84,031	756,655	378,563	1,135,218

ליום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות מסלול חו"ל			הראל השתלמות מסלול שקלי			הראל השתלמות אג"ח ללא מניות			הראל השתלמות מסלול כהלכה			הראל השתלמות אג"ח קונצרני		
		שאינם			שאינם			שאינם			שאינם			שאינם	
	סחירים	סחירים	סה"כ	סחירים	סחירים	סה"כ	סחירים	סחירים	סה"כ	סחירים	סחירים	סה"כ	סחירים	סחירים	סה"כ
	אלפי ש"ח														
בארץ	314	4,391	4,705	197,270	25,460	222,730	53,391	24,451	77,842	118,263	-	118,263	6,661	550	7,211
בחו"ל	17,295	2,838	20,133	2,201	-	2,201	7,351	2,313	9,664	-	-	-	2,391	-	2,391
סך הכל נכסי חוב	17,609	7,229	24,838	199,471	25,460	224,931	60,742	26,764	87,506	118,263	-	118,263	9,052	550	9,602

(2) פירוט נכסי חוב בחלוקה לדירוגים

נכסי חוב בארץ

	ליום 31 בדצמבר 2018								
	דירוג מקומי (*)								
	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני
	אלפי ש"ח									
נכסי חוב סחירים בארץ										
אגרות חוב ממשלתיות	1,673,054	605,935	24,286	66,736	536,233	137	186,731	43,112	118,263	36
אגרות חוב קונצרניות ונכסי חוב אחרים בדירוג:										
AA ומעלה	308,552	97,361	2,271	40	67,378	146	4,035	5,702	-	3,219
BBB עד A	202,023	72,676	2,274	126	53,777	27	5,973	4,213	-	3,018
נמוך מ-BBB	906	314	18	3	254	-	-	15	-	21
לא מדורג	16,812	6,579	295	77	5,212	4	531	349	-	367
סך הכל נכסי חוב סחירים בארץ	2,201,347	782,865	29,144	66,982	662,854	314	197,270	53,391	118,263	6,661
נכסי חוב שאינם סחירים בארץ										
אגרות חוב קונצרניות ופיקדונות בבנקים ובמוסדות פיננסיים בדירוג:										
AA ומעלה	97,133	35,655	1,018	-	27,291	377	864	1,457	-	-
BBB עד A	5,175	1,603	42	-	996	-	31	103	-	-
נמוך מ-BBB	2,046	748	22	45	606	-	-	27	-	-
לא מדורג	617	283	28	5	210	1	-	20	-	5
הלוואות לעמיתים	415,395	97,723	6,667	16,147	80,663	2,817	17,803	5,817	-	545
הלוואות בשיעבוד מניות המקנות שליטה	28,899	10,863	374	111	8,146	-	225	374	-	-
הלוואות לאחרים	926,133	321,940	8,603	1	237,407	1,196	6,537	16,653	-	-
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בארץ	1,475,398	468,815	16,754	16,309	355,319	4,391	25,460	24,451	-	550
סך הכל נכסי חוב בארץ	3,676,745	1,251,680	45,898	83,291	1,018,173	4,705	222,730	77,842	118,263	7,211
מזה - נכסי חוב בדירוג פנימי (**)	677,943	186,363	9,053	16,192	141,226	2,875	19,716	11,063	-	546

(*) המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה *S&P, Mood's* ו-*Fitch*.
כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג *A* כולל *A*- ועד *A*+.

(**) בהתאם לחוזרי הממונה 2007-9-15 ו- 2007-9-16 קיימת בחברה תשתית ארגונית וניהולית לניהול האשראי, במסגרת זו מבצעת החברה מעקב ובחינה על כל נכסי החוב בהם השקיעה. לנכסי חוב להם לא קיים דירוג חיצוני שניתן על ידי חברה מדרגת, מבוצע דירוג פנימי על ידי החברה. נכסי החוב המוצגים לעיל כנכסים בדירוג פנימי הנם אלו שלהם לא קיים דירוג חיצוני כאמור. ראה בנוסף סעיף 5 להלן.

נכסי חוב בחו"ל

	ליום 31 בדצמבר 2018								
	דירוג בינלאומי (*)								
	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות אג"ח קונצרני
	אלפי ש"ח								
נכסי חוב סחירים בחו"ל									
אגרות חוב ממשלתיות	19,263	3,287	1,023	656	8,562	5,638	2,201	52	17
אגרות חוב קונצרניות ונכסי חוב אחרים בדירוג:									-
A ומעלה	41,684	15,488	764	-	11,519	1,580	-	998	327
BBB	229,497	86,022	4,200	-	64,346	8,819	-	5,530	1,801
נמוך מ-BBB	31,327	12,040	570	-	9,154	1,249	-	771	246
לא מדורג	736	264	18	84	220	9	-	-	-
סך הכל נכסי חוב סחירים בחו"ל	322,507	117,101	6,575	740	93,801	17,295	2,201	7,351	2,391
נכסי חוב שאינם סחירים בחו"ל									
נכסי חוב אחרים	114,394	29,142	931	-	23,244	2,838	-	2,313	-
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים בחו"ל	114,394	29,142	931	-	23,244	2,838	-	2,313	-
סך הכל נכסי חוב בחו"ל	436,901	146,243	7,506	740	117,045	20,133	2,201	9,664	2,391
מזה - נכסים מדורגים בדירוג פנימי (**)	68,525	17,051	591	-	12,920	1,938	-	1,202	-

(*) המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על-ידי הממונה *S&P, Mood's* ו- *Fitch*.
כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג *A* כולל *A*- ועד *A*+.

(**) בהתאם לחוזרי הממונה 15-9-2007 ו- 16-9-2007 קיימת בחברה תשתית ארגונית וניהולית לניהול האשראי, במסגרת זו מבצעת החברה מעקב ובחינה על כל נכסי החוב בהם השקיעה. לנכסי חוב להם לא קיים דירוג חיצוני שניתן על ידי חברה מדרגת, מבוצע דירוג פנימי על ידי החברה. נכסי החוב המוצגים לעיל כנכסים בדירוג פנימי הנם אלו שלהם לא קיים דירוג חיצוני כאמור. ראה בנוסף סעיף 5 להלן.

(3) שיעורי הריבית ששימשו בקביעת השווי ההוגן

השווי ההוגן של נכסי חוב שאינם סחירים, נקבע באמצעות היוון אומדן תזרימי המזומנים הצפויים בגינם. שערי ההיוון אינם מתבססים על דירוג האשראי של הנכס אלא על חלוקת השוק הסחיר לעשירונים בהתאם לתשואה לפדיון של נכסי החוב וקביעת מיקום של הנכס הלא סחיר באותם עשירונים וזאת בהתאם לפרמיית הסיכון הנגזרת ממחירי עסקאות/הנפקות בשוק הלא סחיר. מודל זה מביא לידי ביטוי באופן עדכני יותר שינויים בפרמיית הסיכון של נכסי החוב, כפי שאלו משתקפים בשוק הסחיר בהתאם לשינויים באותו עשירון.

הריביות הממוצעות המשוקללות בגין כל אחת מקבוצות הדירוג המוצגות להלן הינן בהתאם לנכסים הכלולים בכל קבוצת דירוג:

	ליום 31 בדצמבר 2018								
נכסי חוב שאינם סחירים לפי דירוג (*):	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות אג"ח קונצרני
	באחוזים								
AA ומעלה	1.37	1.52	0.94	0.11	1.51	1.36	0.48	1.36	0.11
A	3.83	3.69	3.81	3.55	3.69	5.29	3.78	3.91	-
BBB	3.10	3.12	2.91	-	3.22	(0.03)	3.10	3.16	-
נמוך מ-BBB	7.55	7.56	10.14	20.26	8.68	-	-	6.05	-
לא מדורג	4.35	4.23	3.91	1.32	4.46	6.37	4.23	4.34	1.26

(*) המקורות לרמת דירוג מקומי הינן חברות הדירוג "מעלות" ו"מדרוג". נתוני חברת מדרוג הועברו לסמלי הדירוג לפי מקדמי המרה מקובלים. כל דירוג כולל בתוכו את כל הטווחים, לדוגמא: דירוג A כולל A- ועד A+.

המקורות לרמת הדירוג בחו"ל הינם חברות הדירוג אשר אושרו על ידי הממונה *S & P, Mood's* ו- *Fitch*.

לעניין דירוג פנימי ראה סעיף 5 להלן.

(4) פירוט החשיפה לענפי משק עבור השקעות בנכסי חוב סחירים ושאינם סחירים

ליום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי		הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות		הראל השתלמות לטווח ארוך		הראל השתלמות מסלול מניות		הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות		הראל השתלמות מסלול חו"ל		הראל השתלמות מסלול שקלי		הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	
	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ
ענף משק																
בנקים	244,889	5.95	84,696	6.06	2,672	5.00	15	0.02	59,937	5.28	3,209	12.92	1,837	0.82	4,908	5.61
ביטוח	49,436	1.20	19,375	1.39	653	1.22	20	0.02	14,466	1.27	164	0.66	2,151	0.96	1,158	1.32
ביומד	8,078	0.20	3,001	0.21	148	0.28	-	-	2,232	0.20	306	1.23	-	-	193	0.22
טכנולוגיה	33,832	0.82	12,366	0.88	568	1.06	79	0.09	8,936	0.79	1,062	4.28	95	0.04	769	0.88
מסחר ושרותים	1,125,894	27.37	334,898	23.96	14,110	26.42	16,204	19.28	251,812	22.18	8,969	36.11	22,679	10.08	19,453	22.23
נדל"ן ובינוי	747,814	18.18	259,122	18.54	7,527	14.09	138	0.16	196,651	17.32	3,095	12.46	5,352	2.38	13,415	15.33
תעשיה	79,127	1.92	27,188	1.94	799	1.50	49	0.06	20,881	1.84	1,354	5.45	1,848	0.82	1,707	1.95
השקעה ואחזקות	98,789	2.40	35,120	2.51	1,114	2.09	133	0.16	25,360	2.23	6	0.02	1,896	0.84	1,963	2.24
נפט וגז	33,470	0.81	12,935	0.93	504	0.94	1	-	10,148	0.89	898	3.62	141	0.06	776	0.89
אג"ח ממשלתי	1,692,317	41.15	609,222	43.58	25,309	47.40	67,392	80.21	544,795	48.00	5,775	23.25	188,932	84.00	43,164	49.33
סך הכל	4,113,646	100.00	1,397,923	100.00	53,404	100.00	84,031	100.00	1,135,218	100.00	24,838	100.00	224,931	100.00	87,506	100.00

	ליום 31 בדצמבר 2018			
	הראל השתלמות מסלול כהלכה		הראל השתלמות אג"ח קונצרני	
	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ	סכום אלפי ש"ח	% מסה"כ
ענף משק				
בנקים	-	-	2,008	20.91
ביטוח	-	-	776	8.08
ביומד	-	-	63	0.66
טכנולוגיה	-	-	238	2.48
מסחר ושרותים	-	-	2,347	24.44
נדל"ן ובינוי	-	-	2,740	28.53
תעשיה	-	-	429	4.47
השקעה ואחזקות	-	-	714	7.44
נפט וגז	-	-	234	2.44
אג"ח ממשלתי	118,263	100.00	53	0.55
סך הכל	118,263	100.00	9,602	100.00

(5) ביום 7 ביולי 2013, בהמשך לאישור מיום 15 במאי 2011, אישר הממונה להראל חברה לביטוח בע"מ (להלן- "הראל ביטוח") שימוש במודל פנימי לדירוג אשראי, שפותח על ידי הראל ביטוח. מודל זה ישמש את הראל ביטוח ואת יתר הגופים המוסדיים בקבוצת הראל. בהתאם לתנאי האישור, הדירוג על פי המודל הפנימי ייחשב כדירוג המקביל של חברה מדרגת, בכפוף לתנאים הבאים:

א) השימוש במודל יעשה במסגרת המבנה, המתודולוגיה והנהלים שהוצגו בתהליך בחינת המודל.

ב) המודל יהא תקף להערכת אשראי למעט: בנקים וחברות ביטוח, אשראי מגובה נכס בסיס (ישיר או מכשירים מורכבים), נדל"ן יזמי ומימון פרוייקטים.

ג) כל שינוי מהותי במבנה המודל יהא טעון אישור מראש של הממונה.

ה. סיכונים גיאוגרפיים

סיכון גאוגרפי הינו סיכון להפסד הנובע מחשיפה של תיק ההשקעות בצורה ישירה או עקיפה, דרך השקעה בחברות שיש להן פעילות עסקית במדינה, לאירוע שלילי באותה מדינה או אזור גיאוגרפי. אירוע כזה עשוי להתעורר למשל על רקע עימות בטחוני באזור, משבר כלכלי במדינה עצמה או אצל שותפת סחר מהותית. סיכון גיאוגרפי עשוי לבוא לידי ביטוי בעלייה באירועי חדלות פירעון של ממשלות ועסקים ו/או ירידה בשווי נכסים הוניים (נדל"ן, מניות וכד').

להלן החשיפה הגיאוגרפית עבור הנכסים השונים בהתאם למקום הסיכון הסופי, או בהתאם למקום בו הונפק או נסחר הנכס, במקרים בהם לא ניתן היה לזהות את מקום החשיפה הסופית:

הראל השתלמות כללי

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	קרנות ותעודות סל	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
	אלפי ש"ח									
בריטניה	-	30,218	15,720	31,150	3,111	9,123	22,776	112,098	13,015	125,113
סין	-	8,437	17,347	57,080	3,771	-	1,021	87,656	-	87,656
צרפת	-	55,049	2,932	45,591	4,855	-	2,900	111,327	7,369	118,696
גרמניה	-	14,855	49,785	19,842	3,778	-	26,077	114,337	6,082	120,419
יפן	-	-	103	41,413	16,506	-	3,777	61,799	41,051	102,850
לוקסמבורג	-	-	3,687	-	92,594	-	-	96,281	-	96,281
ארצות הברית	-	133,400	275,010	120,774	77,219	-	228,276	834,679	586,901	1,421,580
אירופה	-	2	48,176	29,855	8,173	-	49,906	136,112	31,229	167,341
ישראל	1,692,317	591,939	515,933	46,822	2,283	25,813	1,968,267	4,843,374	21,810	4,865,184
שווקים מתעוררים	-	1	24,885	75,636	5,991	-	5,142	111,655	-	111,655
אחר	-	90,097	44,387	49,552	16,699	-	67,647	268,382	34,308	302,690
סך הכל	1,692,317	923,998	997,965	517,715	234,980	34,936	2,375,789	6,777,700	741,765	7,519,465

הראל השתלמות אג"ח עד 20%
מניות

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	קרנות ותעודות סל	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
	אלפי ש"ח									
בריטניה	-	10,574	4,280	5,370	536	7,482	5,144	33,386	2,243	35,629
צרפת	-	20,453	751	7,859	837	-	656	30,556	1,270	31,826
גרמניה	-	5,397	18,753	3,420	651	-	5,358	33,579	1,049	34,628
לוקסמבורג	-	-	1,051	-	34,397	-	-	35,448	-	35,448
ארצות הברית	-	49,957	68,775	23,152	20,974	-	69,771	232,629	101,169	333,798
אירופה	-	1	9,117	5,146	1,409	-	19,051	34,724	5,383	40,107
ישראל	609,222	201,607	89,288	8,740	438	9,558	574,564	1,493,417	3,751	1,497,168
שווקים מתעוררים	-	1	4,190	13,038	1,033	-	1,541	19,803	-	19,803
אחר	-	36,697	10,405	25,520	8,886	-	20,086	101,594	12,991	114,585
סך הכל	609,222	324,687	206,610	92,245	69,161	17,040	696,171	2,015,136	127,856	2,142,992

הראל השתלמות לטווח ארוך

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	קרנות ותעודות סל	קרנות נאמנות	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
					אלפי ש"ח				
בריטניה	-	520	8	698	70	152	1,448	292	1,740
סין	-	155	371	1,279	85	7	1,897	-	1,897
צרפת	-	1,009	4	1,022	109	48	2,192	165	2,357
גרמניה	-	258	281	445	85	443	1,512	136	1,648
יפן	-	-	2	928	370	85	1,385	920	2,305
לוקסמבורג	-	-	-	-	1,696	-	1,696	-	1,696
ארצות הברית	-	2,346	4,302	2,707	1,573	2,005	12,933	13,153	26,086
אירופה	-	-	962	669	183	437	2,251	700	2,951
ישראל	25,309	5,460	10,339	976	47	24,487	66,618	486	67,104
שווקים מתעוררים	-	-	526	1,695	134	1	2,356	-	2,356
אחר	-	1,660	933	1,110	323	173	4,199	769	4,968
סך הכל	25,309	11,408	17,728	11,529	4,675	27,838	98,487	16,621	115,108

הראל השתלמות מסלול מניות

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	קרנות ותעודות סל	קרנות נאמנות	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
	אלפי ש"ח								
בריטניה	-	3	77	5,379	537	357	6,353	2,247	8,600
קנדה	-	-	920	-	96	109	1,125	4,176	5,301
סין	-	-	3,536	9,857	651	22	14,066	-	14,066
צרפת	-	-	45	7,873	838	268	9,024	1,273	10,297
גרמניה	-	84	2,699	3,426	652	2,385	9,246	1,051	10,297
יפן	-	-	22	7,151	2,850	652	10,675	7,089	17,764
קוריאה	-	-	104	4,537	226	-	4,867	-	4,867
ארצות הברית	-	12	41,024	20,855	7,656	4,304	73,851	101,342	175,193
אירופה	-	-	9,640	5,155	1,412	(1,453)	14,754	5,393	20,147
ישראל	67,392	274	103,561	10,124	1,276	66,513	249,140	3,848	252,988
שווקים מתעוררים	-	-	5,270	13,061	1,035	9	19,375	-	19,375
אחר	-	7	8,249	4,019	388	211	12,874	1,748	14,622
סך הכל	67,392	380	175,147	91,437	17,617	73,377	425,350	128,167	553,517

הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	קרנות ותעודות סל	קרנות נאמנות	נדל"ן להשקעה	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
	אלפי ש"ח									
בריטניה	-	7,868	4,982	2,058	206	5,677	4,815	25,606	860	26,466
צרפת	-	15,212	750	3,013	321	-	392	19,688	487	20,175
גרמניה	-	4,006	13,155	1,311	250	-	3,111	21,833	402	22,235
לוקסמבורג	-	-	683	-	25,581	-	-	26,264	-	26,264
ארצות הברית	-	37,381	40,938	7,982	13,192	-	54,885	154,378	38,785	193,163
אירופה	-	1	4,043	1,973	540	-	19,926	26,483	2,064	28,547
ישראל	544,795	145,878	35,655	3,700	190	10,847	442,853	1,183,918	1,427	1,185,345
אחר	-	27,402	5,229	14,782	5,492	-	16,236	69,141	4,979	74,120
סך הכל	544,795	237,748	105,435	34,819	45,772	16,524	542,218	1,527,311	49,004	1,576,315

הראל השתלמות מסלול חו"ל

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	מניות	קרנות ותעודות סל	קרנות נאמנות	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
	אלפי ש"ח								
בריטניה	-	1,062	-	407	41	194	1,704	170	1,874
סין	-	288	46	745	49	2	1,130	-	1,130
צרפת	-	2,086	-	595	63	56	2,800	96	2,896
גרמניה	-	491	29	259	49	537	1,365	80	1,445
אירלנד	-	-	-	-	478	-	478	-	478
יפן	-	-	-	541	216	49	806	536	1,342
לוקסמבורג	-	-	-	-	3,510	-	3,510	-	3,510
הולנד	-	652	9	-	-	250	911	-	911
ספרד	-	460	-	106	9	1	576	28	604
שוויץ	-	1,213	-	-	-	-	1,213	-	1,213
ארצות הברית	-	4,243	531	3,028	1,964	4,839	14,605	7,664	22,269
אירופה	-	-	-	390	107	740	1,237	408	1,645
ישראל	5,775	803	-	1	-	6,085	12,664	258	12,922
ש.מתעוררים-אחר	-	-	-	988	78	-	1,066	-	1,066
אחר	-	862	-	540	43	105	1,550	421	1,971
סך הכל	5,775	12,160	615	7,600	6,607	12,858	45,615	9,661	55,276

הראל השתלמות מסלול שקלי

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	קרנות ותעודות סל	קרנות נאמנות	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
	אלפי ש"ח							
ישראל	188,932	10,036	146	15	46,904	246,033	-	246,033
אחר	-	1,398	-	-	110	1,508	-	1,508
סך הכל	188,932	11,434	146	15	47,014	247,541	-	247,541

הראל השתלמות אג"ח ללא מניות

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	קרנות ותעודות סל	קרנות נאמנות	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
	אלפי ש"ח							
בריטניה	-	716	-	-	312	1,028	-	1,028
צרפת	-	1,318	-	-	29	1,347	-	1,347
לוקסמבורג	-	-	-	2,216	-	2,216	-	2,216
ארצות הברית	-	3,230	1,223	921	2,233	7,607	-	7,607
ישראל	43,164	11,058	83	5	30,305	84,615	-	84,615
אחר	-	2,664	-	302	1,218	4,184	-	4,184
סך הכל	43,164	18,986	1,306	3,444	34,097	100,997	-	100,997

הראל השתלמות מסלול כהלכה

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
	אלפי ש"ח				
צרפת	-	2,239	2,239	-	2,239
גרמניה	-	1,658	1,658	-	1,658
יפן	-	(192)	(192)	2,797	2,605
ארצות הברית	-	1,351	1,351	21,577	22,928
ישראל	118,263	18,634	136,897	20,910	157,807
אחר	-	(3,650)	(3,650)	8,115	4,465
סך הכל	118,263	20,040	138,303	53,399	191,702

הראל השתלמות אג"ח קונצרני

ליום 31 בדצמבר 2018

	אגרות חוב ממשלתיות	אגרות חוב קונצרניות	קרנות ותעודות סל	קרנות נאמנות	השקעות אחרות	סה"כ חשיפה מאזנית	נגזרים במונחי דלתא	סך הכל
	אלפי ש"ח							
בריטניה	-	211	-	-	2	213	-	213
צרפת	-	432	-	-	-	432	-	432
לוקסמבורג	-	-	-	727	-	727	-	727
הולנד	-	135	-	-	-	135	-	135
שוויץ	-	251	-	-	-	251	-	251
ארצות הברית	-	1,259	-	302	311	1,872	-	1,872
ישראל	53	6,137	84	4	1,140	7,418	-	7,418
אחר	-	579	-	99	74	752	-	752
סך הכל	53	9,004	84	1,132	1,527	11,800	-	11,800

ו. גורמי סיכון נוספים המשפיעים על פעילות הקופה

הפעלת קופת גמל דורשת עמידה בכללי פעילות ודווח שנקבעו בחוקים ובתקנות. חוק הפיקוח על שירותים פיננסים (קופות גמל) התשס"ה 2005 מעניק סמכויות שונות ואמצעי אכיפה מגוונים לממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון לרבות סעיפי עונשין במקרה של אי עמידה בכללים והנחיות.
הקופה פועלת בתחום שוק ההון והחיסכון ארוך הטווח, בהם מתבצעת פעילות השקעה לצד פעילות מול העמיתים החוסכים בקליטת הפקדות, תשלומים וזיכויים ברווחים. פעילות זו חושפת את הקופה לסיכונים תפעוליים ולסיכונים הנובעים משינויי פסיקה וחקיקה כלליים ובתחום הפעילות הספציפי של הקופה.
אי לכך פועלת הקופה בהתאם לנהלים מסודרים שגיבשה להסדרת התהליכים השונים בקופה, לרבות ביצוע בקרות ומעקב שוטף אחר הפעילות. כמו כן מלווה את פעילות הקופה יועץ משפטי ומנהלת סיכונים.

הסיכון התפעולי שלוב בכלל הפעילויות, המוצרים, המערכות ותהליכי העבודה המבוצעים בחברה. לפיכך, קיימת חשיבות למודעות ולניהול הסיכון התפעולי בכל הרמות.
האחריות על הניהול השוטף של הסיכון התפעולי וביצוע הפעילויות למזעור הסיכון חלה על מנהלים בדרגות הניהול השונות בחברה, בתמיכה מקצועית של אגף ניהול סיכונים המופקד על הכוונה מתודולוגית ויישום המדיניות בראיית על. חלק מהסיכונים התפעוליים מנוהלים על-ידי גורמי בקרה נוספים, כגון מנהל אגף SOX, אכיפה וציות, אחראי אבטחת מידע ואחראי היערכות לשעת משבר.
החברה בוחנת באופן שוטף את החשיפה לסיכונים תפעוליים ונוקטת באמצעים להפחתת רמתם. אגף ניהול סיכונים מבצע הערכה עצמאית ובלתי תלויה של סיכונים תפעוליים, תוך שימת דגש מיוחד על סיכוני מעילות והונאות, סיכוני טכנולוגיות מידע וסייבר וסיכוני המשכיות עסקית.

אופי הפעילות, המבנה הארגוני ומדרג הסמכויות המייחדים את החברה וכן היקף הכספים המנוהל על ידה, חושפים אותה גם לאפשרות של הונאות ומעילות מצד גורמים בתוך החברה וגורמים מחוץ לחברה. החברה הגדירה מדיניות הכוללת מסגרת עבודה שיטתית למניעה, איתור, דיווח ותגובה מצמצמת נזקים לאירועי מעילות והונאות.
עיקרי המדיניות באים לידי ביטוי בנהלי העבודה של החברה, בתהליכי העבודה בפועל ובקוד האתי, שמטרתו להנחות את עובדי החברה בנושאי התנהגות, משמעת ואתיקה בעבודה.
בהתייחס לסיכונים משפטיים, כולל סיכוני ציות, היועץ המשפטי של החברה אחראי לניהול הסיכון המשפטי, מסתייע במידת הצורך בייעוץ משפטי חיצוני ומעניק תמיכה ומענה לכלל ההיבטים המשפטיים של פעילות החברה.
במסגרת זו, ניהולו השוטף של הסיכון המשפטי מתבטא בעיקר במתן ייעוץ משפטי שוטף לאורגנים המוסמכים בחברה בנושאים השונים הכרוכים בפעילות החברה, בהכנת מסמכי התקשרות ופוליסות ביטוח, בניהול הידע המשפטי בחברה, ובכלל זה עדכון הגורמים הרלבנטיים בשינוי הוראות דין ורגולציה לסוגיהם, אשר יש להם השלכה על עבודת החברה, בהתאמת מערך ההסכמים והנהלים לשינויים אלה ובעדכונים שוטפים של מערכות ההסכמים והמסמכים שבשימוש החברה, ובריכוז התביעות הייצוגיות נגד החברה והפיקוח על הגורמים המקצועיים המטפלים בהן מטעם החברה.
על מנת לקיים את אחריות החברה למלא אחר דרישות החוק פועלת בחברה ממונה על ציות ואכיפה, המסייעת לעובדי החברה לקיים את אחריותם לציית להוראות הרלבנטיות להם. בינואר 2012 החברה אימצה תכנית אכיפה, במסגרת יישום הוראות חוק הגברת האכיפה בשוק ההון, המתקן את חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א - 1981 וחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה – 2005, ומינתה את הגורמים שיהיו אחראים על יישומה ויפקחו על ביצועה.
בהתאם להוראות צו איסור הלבנת הון שנכנס לתוקפו במרס 2018 וחוזר גופים מוסדיים 2-9-2018 בנושא ניהול סיכוני הלבנת הון מפברואר 2018, החברה קבעה מדיניות ניהול סיכונים בנושא ומינתה אחראי למילוי חובות, בהתאם לדרישות הרגולציה, באופן שיבטיח קיומה של תשתית ארגונית מתאימה ואמצעים להפחתת הסיכון. כמו כן, החברה גיבשה נהלים ליישום מדיניות ניהול סיכוני הלבנת הון ומימון טרור, ועדכנה נהלים רלבנטיים, כך שיתייחסו, בין היתר, להליך של זיהוי והכרת הלקוח, לסיווג של חשבון בסיכון גבוה להלבנת הון ומימון טרור, לקיום בקרה שוטפת, לניהול רישומים ולדיווח. בנוסף, החברה אימצה גישה מבוססת סיכון, על מנת לזהות, להעריך ולהתמודד באפקטיביות עם סיכוני הלבנת הון ומימון טרור, במסגרתה בוצע סקר לזיהוי והערכה של סיכוני הלבנת הון ומימון הטרור בפעילויותיה השונות.

מערך טכנולוגיית המידע הוא מרכיב מרכזי בתפעול ובניהול התקין של החברה. דירקטוריון החברה אישר מסמך מדיניות בנושא ניהול טכנולוגיות המידע.

בחינת סיכוני ה-IT מתבצעת באופן שוטף, הן ברמת תהליכי ה-IT המהותיים המנוהלים בחברה והן ברמת מערכות המידע והתשתיות. הטיפול בסיכונים הנובעים מתהליכי IT מהותיים מבוצע כחלק מתפישת הבקרה המיושמת בהראל המשמר מחשבים, בהתאם לחוזר גופים מוסדיים 2010-9-4 בנושא "ניהול טכנולוגיות מידע בגופים מוסדיים". אגף ניהול סיכונים בשיתוף עם הראל המשמר מחשבים מבצעים סקר תקופתי להערכת ההשפעה הפוטנציאלית של סיכוני טכנולוגיות המידע על תהליכי הליבה בחברה.
החברה חשופה בפעילותה לסיכון סייבר אשר עלול לנבוע משימוש לא מורשה בזהות, הפרעה לפעילות על ידי פגיעה בפעילות הרשת או השבתת שירותים, פגיעה במערכות, גניבה של נכסים דיגיטליים, החדרה של קודים או תוכנות זדוניות, חדירה למערכת או חשיפת מידע. תפיסת ההגנה של החברה בניהול סיכוני סייבר ואבטחת מידע בנויה על שלוש שכבות: שכבת הגנה טכנולוגית, שכבת טיפול באירועים ושכבת רגולציה, ארגון ושיטות. בנוסף להיערכות תפעולית, החברה רכשה כיסוי ביטוחי כנגד פשעי מחשב, בכללם אירועי סייבר. ביום 31 באוגוסט 2016 פורסם חוזר גופים מוסדיים 2016-9-14 בנושא "ניהול סיכוני סייבר בגופים מוסדיים". החוזר מגדיר עקרונות לניהול סיכוני סייבר בגוף מוסדי ומחייב לנהל סיכונים אלו. ההוראה מתייחסת, בין היתר, לנושאים הבאים: ממשל תאגידי- תפקידים ותחומי אחריות, הערכת סיכונים, הגנת סייבר, ניטור ובקרה, אבטחת מערכות, תקשורת ותפעול, ניהול משתמשים והרשאות, מיקור חוץ, שירותי מחשוב בענן, אבטחה פיסית וסביבתית, אבטחת ערוצי קשר עם לקוחות וגורמים חיצוניים.
בהתייחס לסיכוני אבטחת מידע וסייבר, ובהתאמה לחוזר בנושא "ניהול סיכוני סייבר בגופים מוסדיים", הדירקטוריונים של הגופים המוסדיים בקבוצה אימצו ואישרו מדיניות בנושא ניהול סיכוני סייבר. אגף ניהול סיכונים בשיתוף עם הראל המשמר מחשבים מבצעים סקר תקופתי על חשיפות החברה לסיכוני סייבר.
בהתאם לחוזר גופים מוסדיים 2018-9-19 בנושא מיקור חוץ מיוני 2018, החברה קבעה מדיניות וגיבשה נוהלי עבודה, הכוללים בין היתר קווים מנחים וקריטריונים לקביעתה של פעילות כמהותית, עקרונות להתקשרות בהסכם למיקור חוץ ומנגנוני פיקוח, מעקב ובקרה אפקטיביים על פעילויות מהותיות שהוצאו למיקור חוץ.
היערכות הקבוצה להמשך פעילות בעת משבר (DRP) והמשכיות עסקית מתבצעת בשני מישורים: הערכות לנפילת מערכות המחשוב והערכות לאירוע קטסטרופה במשרדים הראשיים. בנוסף, מתבצעים תרגולים במסגרת הקבוצה לאירוע משבית (קטסטרופלי), בו מתורגלים תהליכים לוגיסטיים נבחרים ומופעלות תוכנות ומערכות מרכזיות מהאתר החלופי.

למידע נוסף, ראה דיון בגורמי סיכון בסעיף 3.12 בדוח תיאור עסקי התאגיד של החברה המנהלת וביאור 16, בדבר התחייבויות והתקשרויות תלויות בדוחות הכספיים של הקופה.

ז. גורמי סיכון על פי טיבם

בטבלה להלן מוצגים גורמי הסיכון על פי טיבם - סיכוני מקרו, סיכונים ענפיים, סיכונים גיאוגרפיים ככל שישנם וסיכונים מיוחדים לקופה, אשר דורגו, בהתאם להערכות סובייקטיביות איכותיות של הנהלת החברה המנהלת של הקופה בהתחשב בהיקף ובמאפייני פעילותה נכון לתאריך הדוח, בקטגוריות על פי השפעתם, ככל שניתן לגבי כל גורם סיכון, על קופת הגמל - השפעה גדולה, בינונית וקטנה.

	גורמי סיכון	השפעה גדולה	השפעה בינונית	השפעה קטנה
סיכוני מקרו	סיכוני שוק	√		
	האטה כלכלית בישראל	√		
	סיכוני אשראי	√		
	סיכון מחירי נכסים אחרים		√	
סיכונים ענפיים	שינויים רגולטוריים	√		
	סיכון נזילות	√		
סיכונים מיוחדים לחברה	סיכונים תפעוליים		√	

6. נושאים אליהם הפנה רואה החשבון את תשומת ליבו בחוות דעתו

רואה החשבון לא הפנה את תשומת הלב לעניינים מיוחדים בחוות דעתו.

7. בקרות ונהלים לגבי גילוי ובקרה פנימית על דיווח כספי

א. בקרות ונהלים לגבי הגילוי:

הנהלת הגוף המוסדי, בשיתוף המנכ"ל וסמנכ"ל הכספים של הגוף המוסדי, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של הגוף המוסדי. על בסיס הערכה זו, מנכ"ל הגוף המוסדי וסמנכ"ל הכספים הסיקו כי לתום תקופה זו הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של הגוף המוסדי הנן אפקטיביות על מנת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהגוף המוסדי נדרש לגלות בדוח השנתי בהתאם להוראות הדין והוראות הדיווח שקבע הממונה על שוק ההון ביטוח וחסכון ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

ב. בקרה פנימית על דיווח כספי:

במהלך התקופה המכוסה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2018 לא אירע כל שינוי בבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על דיווח כספי אשר השפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של הגוף המוסדי על דיווח כספי.

מישל סיבוני
יו"ר הדירקטוריון

דודי ליידנר
מנכ"ל

תאריך: 25 במרס 2019

הצהרה (Certification)

אני, דודי ליידנר מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של הראל השתלמות (להלן: "קרן ההשתלמות") לשנת 2018 (להלן: "הדוח").

2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.

3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי ואת תוצאות הפעילות של קרן ההשתלמות וכן את השינויים בזכויות העמיתים והתנועה בקרן ההשתלמות למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.

4. אני ואחרים בחברה המנהלת המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לגבי הגילוי[1] ולבקרה הפנימית על דיווח כספי[1] של קרן ההשתלמות; וכן-
   (א) קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לקרן ההשתלמות, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברה המנהלת, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
   (ב) קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ולהוראות הממונה על שוק ההון;
   (ג) הערכנו את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של קרן ההשתלמות והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-
   (ד) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה המנהלת על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של החברה המנהלת על דיווח כספי הנוגע לקרן ההשתלמות; וכן-

5. אני ואחרים בחברה המנהלת המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי הנוגע לקרן ההשתלמות:
   (א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של החברה המנהלת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי הנוגע לקרן ההשתלמות; וכן-
   (ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של החברה המנהלת על דיווח כספי הנוגע לקרן ההשתלמות.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

25 במרס 2019

דודי ליידנר, מנכ"ל

[1] כהגדרתם בהוראות חוזר גופים מוסדיים לעניין בקרה פנימית על דיווח כספי- הצהרות, דוחות וגילויים.

הצהרה (Certification)

אני, רם גבל מצהיר כי:

1. סקרתי את הדוח השנתי של הראל השתלמות (להלן: "קרן השתלמות") לשנת 2018 (להלן: "הדוח").

2. בהתבסס על ידיעתי, הדוח איננו כולל כל מצג לא נכון של עובדה מהותית ולא חסר בו מצג של עובדה מהותית הנחוץ כדי שהמצגים שנכללו בו, לאור הנסיבות בהן נכללו אותם מצגים, לא יהיו מטעים בהתייחס לתקופה המכוסה בדוח.

3. בהתבסס על ידיעתי, הדוחות הכספיים ומידע כספי אחר הכלול בדוח משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי ואת תוצאות הפעילות של קרן ההשתלמות וכן את השינויים בזכויות העמיתים והתנועה בקרן ההשתלמות למועדים ולתקופות המכוסים בדוח.

4. אני ואחרים בחברה המנהלת המצהירים הצהרה זו אחראים לקביעתם ולקיומם של בקרות ונהלים לגבי הגילוי[1] ולבקרה הפנימית על דיווח כספי[1] של קרן השתלמות; וכן-
(א) קבענו בקרות ונהלים כאלה, או גרמנו לקביעתם תחת פיקוחנו של בקרות ונהלים כאלה, המיועדים להבטיח שמידע מהותי המתייחס לקרן השתלמות, מובא לידיעתנו על ידי אחרים בחברה המנהלת, בפרט במהלך תקופת ההכנה של הדוח;
(ב) קבענו בקרה פנימית על דיווח כספי, או פיקחנו על קביעת בקרה פנימית על דיווח כספי, המיועדת לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי מהימנות הדיווח הכספי ולכך שהדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ולהוראות הממונה על שוק ההון;
(ג) הערכנו את האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי של קרן השתלמות והצגנו את מסקנותינו לגבי האפקטיביות של הבקרות והנהלים לגבי הגילוי, לתום התקופה המכוסה בדוח בהתבסס על הערכתנו; וכן-
(ד) גילינו בדוח כל שינוי בבקרה הפנימית של החברה המנהלת על דיווח כספי שאירע ברבעון הרביעי שהשפיע באופן מהותי, או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי, על הבקרה הפנימית של החברה המנהלת על דיווח כספי הנוגע לקרן ההשתלמות; וכן-

5. אני ואחרים בחברה המנהלת המצהירים הצהרה זו גילינו לרואה החשבון המבקר, לדירקטוריון ולוועדת הביקורת של הדירקטוריון, בהתבסס על הערכתנו העדכנית ביותר לגבי הבקרה הפנימית על דיווח כספי הנוגע לקרן ההשתלמות:
(א) את כל הליקויים המשמעותיים והחולשות המהותיות בקביעתה או בהפעלתה של הבקרה הפנימית על דיווח כספי, אשר סביר שצפויים לפגוע ביכולתה של החברה המנהלת לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על מידע כספי הנוגע לקרן ההשתלמות; וכן-
(ב) כל תרמית, בין מהותית ובין שאינה מהותית, בה מעורבת ההנהלה או מעורבים עובדים אחרים שיש להם תפקיד משמעותי בבקרה הפנימית של החברה המנהלת על דיווח כספי הנוגע לקרן ההשתלמות.

אין באמור לעיל כדי לגרוע מאחריותי או מאחריות כל אדם אחר, על פי כל דין.

25 במרס 2019

רם גבל, סמנכ"ל כספים

[1] כהגדרתם בהוראות חוזר גופים מוסדיים לעניין בקרה פנימית על דיווח כספי- הצהרות, דוחות וגילויים.

דוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי

ההנהלה, בפיקוח הדירקטוריון, של הראל השתלמות (להלן: "קרן ההשתלמות") אחראית לקביעתה וקיומה של בקרה פנימית נאותה על דיווח כספי. מערכת הבקרה הפנימית של קרן ההשתלמות תוכננה כדי לספק מידה סבירה של ביטחון לדירקטוריון ולהנהלה של החברה המנהלת לגבי הכנה והצגה נאותה של דוחות כספיים המפורסמים בהתאם לכללי החשבונאות מקובלים בישראל והוראות הממונה על שוק ההון. ללא תלות בטיב רמת התכנון שלהן, לכל מערכות הבקרה הפנימית יש מגבלות מובנות. לפיכך גם אם נקבע כי מערכות אלו הינן אפקטיביות הן יכולות לספק מידה סבירה של בטחון בלבד בהתייחס לעריכה ולהצגה של דוח כספי.

ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון מקיימת מערכת בקרות מקיפה המיועדת להבטיח כי עסקאות מבוצעות בהתאם להרשאות ההנהלה, הנכסים מוגנים, והרישומים החשבונאיים מהימנים. בנוסף, ההנהלה בפיקוח הדירקטוריון נוקטת צעדים כדי להבטיח שערוצי המידע והתקשורת אפקטיביים ומנטרים (monitor) ביצוע, לרבות ביצוע נהלי בקרה פנימית.

הנהלת החברה המנהלת בפיקוח הדירקטוריון העריכה את אפקטיביות הבקרה הפנימית של קרן ההשתלמות על דיווח כספי ליום 31 בדצמבר 2018, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במודל הבקרה הפנימית של Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). בהתבסס על הערכה זו, ההנהלה מאמינה (believes) כי ליום 31 בדצמבר 2018, הבקרה הפנימית של קרן ההשתלמות על דיווח כספי הינה אפקטיבית.

יו"ר הדירקטוריון:	מישל סיבוני	_____
מנכ"ל:	דודי ליידנר	_____
סמנכ"ל כספים:	רם גבל	_____

תאריך אישור הדוח: 25 במרס 2019

הראל השתלמות
קרן השתלמות

דוחות כספיים

ליום

31 בדצמבר 2018

תוכן עניינים

דוח רואי החשבון המבקרים **2**
דוח על המצב הכספי **4**
דוח הכנסות והוצאות **7**
דוח על השינויים בזכויות העמיתים **11**

ביאור 1 - כללי 15
ביאור 2 - מדיניות חשבונאית 16
ביאור 3 - חייבים ויתרות חובה 18
ביאור 4 - נכסי חוב סחירים 19
ביאור 5 - נכסי חוב שאינם סחירים 20
ביאור 6 - מניות 22
ביאור 7 - השקעות אחרות 23
ביאור 8 - נדל"ן להשקעה 26
ביאור 9 - זכאים ויתרות זכות 28
ביאור 10 - דמי ניהול 29
ביאור 11 - הוצאות ישירות 30
ביאור 12 - ביטוח חיים 33
ביאור 13 - תשואות מסלולי השקעה 34
ביאור 14 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים 34
ביאור 15 - מסים 35
ביאור 16 - התחייבויות תלויות והתקשרויות 35

סומך חייקין
מגדל המילניום KPMG
רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
תל אביב 6100601
03 684 8000

דוח רואי החשבון המבקרים
לעמיתים של הראל השתלמות

ביקרנו את הדוחות על המצב הכספי המצורפים של הראל השתלמות מסלולית (מסלול כללי, מסלול שקלי, מסלול מניות, מסלול אג"ח עד 10% מניות, מסלול אג"ח ללא מניות, מסלול חו"ל, מסלול אג"ח עד 20% מניות, מסלול לטווח ארוך, מסלול כהלכה ומסלול אג"ח קונצרני) (להלן- "הקופה") לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 ואת דוחות ההכנסות וההוצאות ואת הדוחות על השינויים בזכויות העמיתים לכל אחת משלוש השנים שהאחרונה שבהן הסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018. דוחות כספיים אלה הינם באחריות הדירקטוריון וההנהלה של הראל פנסיה וגמל בע"מ (להלן- "החברה המנהלת"). אחריותנו היא לחוות דעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג-1973. על פי תקנים אלה, נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית.

ביקורת כוללת בדיקה מידגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הדירקטוריון וההנהלה של החברה המנהלת וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את מצבה הכספי של הקופה לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 ואת תוצאות פעולותיה והשינויים בזכויות העמיתים שלה לכל אחת משלוש השנים שהאחרונה שבהן הסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018 בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, בהתאם להוראות הדיווח והגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון ובהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005 והתקנות שהותקנו מכוחו.

ביקרנו גם, בהתאם לתקני ה-PCAOB בארה"ב בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי, כפי שאומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל, את הבקרה הפנימית על דיווח כספי של הקופה ליום 31 בדצמבר 2018, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי COSO והדוח שלנו מיום 25 במרס 2019 כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אפקטיביות הבקרה הפנימית על דיווח כספי של הקופה.

סומך חייקין
רואי חשבון

25 במרס 2019

סומך חייקין, שותפות ישראלית וחברה ברשת KPMG של פירמות עצמאיות המאוגדות ב- KPMG International Cooperative, ("KPMG International") ישות שוויצרית.

סומך חייקין
מגדל המיליניום KPMG
רחוב הארבעה 17, תא דואר 609
תל אביב 6100601
03 684 8000

דוח רואי החשבון המבקרים לעמיתים של הראל השתלמות
בהתאם להוראות הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי

ביקרנו את הבקרה הפנימית על דיווח כספי של הראל השתלמות (מסלול כללי, מסלול שקלי, מסלול מניות, אג"ח עד 10% מניות, אג"ח ללא מניות, מסלול חו"ל, מסלול אג"ח עד 20% מניות, מסלול לטווח ארוך, מסלול כהלכה ומסלול אג"ח קונצרני) (להלן "הקופה") ליום 31 בדצמבר 2018, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי ה- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (להלן "COSO"). הדירקטוריון וההנהלה של הראל פנסיה וגמל בע"מ (להלן "החברה המנהלת") אחראים לקיום בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי של הקופה ולהערכתם את האפקטיביות של בקרה פנימית על דיווח כספי, הנכללת בדוח הדירקטוריון וההנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי המצורף. אחריותנו היא לחוות דעה על בקרה פנימית על דיווח כספי של הקופה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ה-PCAOB (Public Company Accounting Oversight Board) בארה"ב בדבר ביקורת של בקרה פנימית על דיווח כספי, כפי שאומצו על ידי לשכת רואי חשבון בישראל. על-פי תקנים אלה נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של ביטחון אם קוימה, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי של הקופה. ביקורתנו כללה השגת הבנה לגבי בקרה פנימית על דיווח כספי, הערכת הסיכון שקיימת חולשה מהותית, וכן בחינה והערכה של אפקטיביות התכנון והתפעול של בקרה פנימית בהתבסס על הסיכון שהוערך. ביקורתנו כללה גם ביצוע נהלים אחרים כאלה שחשבנו כנחוצים בהתאם לנסיבות. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

בקרה פנימית על דיווח כספי של קופת גמל הינה תהליך המיועד לספק מידה סבירה של ביטחון לגבי המהימנות של דיווח כספי וההכנה של דוחות כספיים למטרות חיצוניות בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, בהתאם להוראות הדיווח והגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון ובהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) התשס"ה-2005 והתקנות שהותקנו מכוחו. בקרה פנימית על דיווח כספי של קופת גמל כוללת את אותם מדיניות ונהלים אשר: (1) מתייחסים לניהול רשומות אשר, בפירוט סביר, משקפות במדויק ובאופן נאות את העסקאות וההעברות של נכסי הקופה (לרבות הוצאתם מרשותה); (2) מספקים מידה סבירה של ביטחון שעסקאות נרשמות כנדרש כדי לאפשר הכנת דוחות כספיים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, בהתאם להוראות הדיווח והגילוי שנקבעו על ידי הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון ובהתאם לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) התשס"ה-2005 והתקנות שהותקנו מכוחו, ושקבלת כספים והוצאת כספים של הקופה נעשים רק בהתאם להרשאות הדירקטוריון וההנהלה של החברה המנהלת; ו-(3) מספקים מידה סבירה של ביטחון לגבי מניעה או גילוי במועד של רכישה, שימוש או העברה (לרבות הוצאה מרשות) בלתי מורשים של נכסי הקופה, שיכולה להיות להם השפעה מהותית על הדוחות הכספיים.

בשל מגבלותיה המובנות, בקרה פנימית על דיווח כספי עשויה שלא למנוע או לגלות הצגה מוטעית. כמו כן, הסקת מסקנות לגבי העתיד על בסיס הערכת אפקטיביות נוכחית כלשהי חשופה לסיכון שבקרות תהפוכנה לבלתי מתאימות בגלל שינויים בנסיבות או שמידת הקיום של המדיניות או הנהלים תשתנה לרעה.

לדעתנו, החברה המנהלת קיימה, מכל הבחינות המהותיות, בקרה פנימית אפקטיבית על דיווח כספי של הקופה ליום 31 בדצמבר 2018, בהתבסס על קריטריונים שנקבעו במסגרת המשולבת של בקרה פנימית שפורסמה על ידי COSO.

ביקרנו גם, בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, את הדוחות הכספיים של הקופה לימים 31 בדצמבר 2018 ו-2017 ולכל אחת משלוש השנים שהאחרונה שבהן הסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018 והדוח שלנו, מיום 25 במרס 2019, כלל חוות דעת בלתי מסויגת על אותם דוחות כספיים.

סומך חייקין
רואי חשבון

25 במרס 2019

סומך חייקין, שותפות ישראלית וחברה ברשת KPMG של פירמות עצמאיות המאוגדות ב- KPMG International Cooperative, ("KPMG International") ישות שוויצרית.

	ביאור	ליום 31 בדצמבר 2018 אלפי ש"ח	2017 אלפי ש"ח
רכוש שוטף			
מזומנים ושווי מזומנים		**834,316**	648,983
חייבים ויתרות חובה	3	**113,581**	34,929
		947,897	683,912
השקעות פיננסיות			
נכסי חוב סחירים	4	**4,689,053**	4,399,430
נכסי חוב שאינם סחירים	5	**2,560,309**	2,179,025
מניות	6	**1,503,500**	1,207,551
השקעות אחרות	7	**1,710,096**	1,397,306
סך כל השקעות פיננסיות		**10,462,958**	9,183,312
נדל"ן להשקעה	8	**68,500**	66,404
סך כל הנכסים		**11,479,355**	9,933,628
זכאים ויתרות זכות	9	**91,115**	29,301
זכויות העמיתים		**11,388,240**	9,904,327
סך כל ההתחייבויות		**11,479,355**	9,933,628

מישל סיבוני יו"ר הדירקטוריון	דודי ליידנר מנכ"ל	רם גבל סמנכ"ל כספים

תאריך אישור הדוחות הכספיים : 25 במרס 2019.

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

דוח על המצב הכספי - פירוט לפי מסלולים

ליום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
רכוש שוטף											
מזומנים ושווי מזומנים	513,797	117,893	8,912	47,471	91,951	5,273	22,679	7,816	17,617	907	834,316
חייבים ויתרות חובה	75,213	12,099	1,634	13,605	6,778	815	63	253	3,042	79	113,581
	589,010	129,992	10,546	61,076	98,729	6,088	22,742	8,069	20,659	986	947,897
השקעות פיננסיות											
נכסי חוב סחירים	2,523,854	899,966	35,719	67,722	756,655	17,609	199,471	60,742	118,263	9,052	4,689,053
נכסי חוב שאינם סחירים	1,589,792	497,957	17,685	16,309	378,563	7,229	25,460	26,764	-	550	2,560,309
מניות	997,965	206,610	17,728	175,147	105,435	615	-	-	-	-	1,503,500
השקעות אחרות	1,099,145	276,616	17,896	113,472	178,875	15,097	220	5,849	1,614	1,312	1,710,096
סך כל השקעות פיננסיות	6,210,756	1,881,149	89,028	372,650	1,419,528	40,550	225,151	93,355	119,877	10,914	10,462,958
נדל"ן להשקעה	34,936	17,040	-	-	16,524	-	-	-	-	-	68,500
סך כל הנכסים	6,834,702	2,028,181	99,574	433,726	1,534,781	46,638	247,893	101,424	140,536	11,900	11,479,355
זכאים ויתרות זכות	57,002	13,045	1,087	8,376	7,470	1,023	352	427	2,233	100	91,115
זכויות העמיתים	6,777,700	2,015,136	98,487	425,350	1,527,311	45,615	247,541	100,997	138,303	11,800	11,388,240
סך כל ההתחייבויות	6,834,702	2,028,181	99,574	433,726	1,534,781	46,638	247,893	101,424	140,536	11,900	11,479,355

מישל סיבוני
יו"ר הדירקטוריון

דודי ליידנר
מנכ"ל

רם גבל
סמנכ"ל כספים

תאריך אישור הדוחות הכספיים: 25 במרס 2019.
הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

דוח על המצב הכספי - פירוט לפי מסלולים

ליום 31 בדצמבר 2017

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
רכוש שוטף											
מזומנים ושווי מזומנים	381,557	117,570	7,186	37,673	73,461	3,413	11,346	6,772	8,777	1,228	648,983
חייבים ויתרות חובה	22,161	4,636	564	4,105	2,111	267	101	33	937	14	34,929
	403,718	122,206	7,750	41,778	75,572	3,680	11,447	6,805	9,714	1,242	683,912
השקעות פיננסיות											
נכסי חוב סחירים	2,215,572	842,800	30,618	97,930	800,757	20,858	226,341	50,439	104,145	9,970	4,399,430
נכסי חוב שאינם סחירים	1,264,676	457,508	16,061	10,937	381,188	3,640	21,894	22,808	-	313	2,179,025
מניות	782,301	165,999	15,766	158,580	84,454	451	-	-	-	-	1,207,551
השקעות אחרות	864,529	234,024	15,345	95,951	163,438	15,995	127	5,884	468	1,545	1,397,306
סך כל השקעות פיננסיות	5,127,078	1,700,331	77,790	363,398	1,429,837	40,944	248,362	79,131	104,613	11,828	9,183,312
נדל"ן להשקעה	33,433	16,870	-	-	16,101	-	-	-	-	-	66,404
סך כל הנכסים	5,564,229	1,839,407	85,540	405,176	1,521,510	44,624	259,809	85,936	114,327	13,070	9,933,628
זכאים ויתרות זכות	17,000	4,805	249	1,123	4,172	437	623	177	688	27	29,301
זכויות העמיתים	5,547,229	1,834,602	85,291	404,053	1,517,338	44,187	259,186	85,759	113,639	13,043	9,904,327
סך כל ההתחייבויות	5,564,229	1,839,407	85,540	405,176	1,521,510	44,624	259,809	85,936	114,327	13,070	9,933,628

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

	ביאור	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018 אלפי ש"ח	2017 אלפי ש"ח	2016 אלפי ש"ח
הכנסות (הפסדים)				
ממזומנים ושווי מזומנים		**11,283**	(4,498)	(2,812)
מהשקעות:				
מנכסי חוב סחירים		**(23,871)**	137,389	39,303
מנכסי חוב שאינם סחירים		**9,768**	94,743	39,936
ממניות		**(8,898)**	103,758	72,609
מהשקעות אחרות		**(131,708)**	287,592	108,481
מנדל"ן להשקעה		**3,751**	5,262	(224)
סך כל ההכנסות (הפסדים) מהשקעות		**(150,958)**	628,744	260,105
סך כל ההכנסות (הפסדים)		**(139,675)**	624,246	257,293
הוצאות				
דמי ניהול	10	**81,810**	69,584	60,755
הוצאות ישירות	11	**13,601**	9,805	8,045
ביטוח חיים	12	**155**	143	117
מסים	15	**3,551**	1,250	1,211
אחרות		**-**	-	205
סך כל ההוצאות		**99,117**	80,782	70,333
עודף הכנסות (הפסדים) על הוצאות לשנה		**(238,792)**	543,464	186,960

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

דוח הכנסות והוצאות - פרוט לפי מסלולים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
הכנסות (הפסדים)											
ממזומנים ושווי מזומנים	6,820	1,819	166	655	1,210	233	14	91	242	33	11,283
מהשקעות:											
מנכסי חוב סחירים	(13,066)	(4,327)	18	(72)	(3,408)	724	(2,429)	(263)	(851)	(197)	(23,871)
מנכסי חוב שאינם סחירים	8,384	551	35	19	344	275	(24)	184	-	-	9,768
ממניות	(12,462)	4,293	(648)	(5,740)	5,728	(69)	-	-	-	-	(8,898)
מהשקעות אחרות	(91,223)	(8,394)	(2,827)	(24,260)	(957)	(1,175)	(5)	(484)	(2,166)	(217)	(131,708)
מנדל"ן להשקעה	2,029	836	-	-	886	-	-	-	-	-	3,751
סך כל ההכנסות (הפסדים) מהשקעות	(106,338)	(7,041)	(3,422)	(30,053)	2,593	(245)	(2,458)	(563)	(3,017)	(414)	(150,958)
סך כל ההכנסות (הפסדים)	(99,518)	(5,222)	(3,256)	(29,398)	3,803	(12)	(2,444)	(472)	(2,775)	(381)	(139,675)
הוצאות											
דמי ניהול	48,627	13,177	795	3,225	11,436	350	2,060	729	1,328	83	81,810
הוצאות ישירות	8,519	2,461	88	496	1,832	77	33	47	39	9	13,601
ביטוח חיים	102	18	1	10	10	1	4	2	6	1	155
מסים	2,421	420	57	462	161	30	-	-	-	-	3,551
סך כל ההוצאות	59,669	16,076	941	4,193	13,439	458	2,097	778	1,373	93	99,117
עודף הפסדים על הוצאות לשנה	(159,187)	(21,298)	(4,197)	(33,591)	(9,636)	(470)	(4,541)	(1,250)	(4,148)	(474)	(238,792)

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

דוח הכנסות והוצאות - פרוט לפי מסלולים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
הכנסות (הפסדים)											
ממזומנים ושווי מזומנים	(2,765)	(632)	(62)	(597)	(305)	(67)	5	(6)	(69)	-	(4,498)
מהשקעות:											
מנכסי חוב סחירים	69,385	27,468	982	499	26,092	403	7,728	1,613	2,678	541	137,389
מנכסי חוב שאינם סחירים	51,373	21,686	625	258	18,965	84	660	1,086	-	6	94,743
ממניות	65,318	14,749	1,464	15,077	7,138	10	2	-	-	-	103,758
מהשקעות אחרות	182,162	43,931	4,145	30,080	23,002	1,858	(525)	438	2,333	168	287,592
מנדל"ן להשקעה	2,850	1,168	-	-	1,244	-	-	-	-	-	5,262
סך כל ההכנסות מהשקעות	371,088	109,002	7,216	45,914	76,441	2,355	7,865	3,137	5,011	715	628,744
סך כל ההכנסות	368,323	108,370	7,154	45,317	76,136	2,288	7,870	3,131	4,942	715	624,246
הוצאות											
דמי ניהול	38,674	11,567	692	2,739	11,457	351	2,310	691	1,031	72	69,584
הוצאות ישירות	5,937	1,841	68	343	1,406	79	49	42	32	8	9,805
ביטוח חיים	107	8	1	9	7	-	4	2	5	-	143
מסים	850	164	20	152	64	-	-	-	-	-	1,250
סך כל ההוצאות	45,568	13,580	781	3,243	12,934	430	2,363	735	1,068	80	80,782
עודף הכנסות על הוצאות לשנה	322,755	94,790	6,373	42,074	63,202	1,858	5,507	2,396	3,874	635	543,464

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

דוח הכנסות והוצאות - פרוט לפי מסלולים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
הכנסות (הפסדים)											
ממזומנים ושווי מזומנים	(1,660)	(594)	(24)	(308)	(91)	1	(1)	(18)	(117)	-	(2,812)
מהשקעות:											
מנכסי חוב סחירים	17,709	9,156	446	185	7,904	129	2,325	946	372	131	39,303
מנכסי חוב שאינם סחירים	19,954	9,764	248	144	9,035	43	503	244	-	1	39,936
ממניות	43,304	12,996	1,004	7,701	7,211	399	1	1	(8)	-	72,609
מהשקעות אחרות	64,570	18,107	1,362	6,746	14,820	1,292	5	373	1,143	63	108,481
מנדל"ן להשקעה	362	(456)	-	-	(130)	-	-	-	-	-	(224)
סך כל ההכנסות מהשקעות	145,899	49,567	3,060	14,776	38,840	1,863	2,834	1,564	1,507	195	260,105
סך כל ההכנסות	144,239	48,973	3,036	14,468	38,749	1,864	2,833	1,546	1,390	195	257,293
הוצאות											
דמי ניהול	31,595	10,563	681	2,435	11,018	351	2,581	697	795	39	60,755
הוצאות ישירות	4,729	1,535	94	311	1,181	74	56	36	26	3	8,045
ביטוח חיים	89	10	-	5	6	-	2	2	3	-	117
מסים	769	176	23	149	71	20	-	3	-	-	1,211
אחרות	134	37	-	-	34	-	-	-	-	-	205
סך כל ההוצאות	37,316	12,321	798	2,900	12,310	445	2,639	738	824	42	70,333
עודף הכנסות על הוצאות לשנה	106,923	36,652	2,238	11,568	26,439	1,419	194	808	566	153	186,960

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
זכויות עמיתים ליום 1 בינואר של השנה	**9,904,327**	7,857,894	5,065,796
תקבולים מדמי גמולים	**1,537,445**	1,323,305	1,131,808
תקבולים מדמי סליקה	**159**	50	-
תשלומים לעמיתים	**702,431**	544,115	429,626
העברות צבירה לקופה			
העברות מקופות גמל	**1,436,628**	1,203,114	705,701
העברות בין מסלולים	**335,765**	241,469	202,954
העברות צבירה מהקופה			
העברות לחברות ביטוח	**616**	-	-
העברות לקרנות פנסיה חדשות	**148**	-	-
העברות לקופות גמל	**548,332**	479,385	309,586
העברות בין מסלולים	**335,765**	241,469	202,954
העברות צבירה, נטו	**887,532**	723,729	396,115
קבלת נכסים נטו מקופת גמל	**-**	-	1,506,841
עודף הכנסות (הפסדים) על הוצאות לשנה מועבר מדוח הכנסות והוצאות	**(238,792)**	543,464	186,960
סך הנכסים בניכוי התחייבויות שוטפות ליום 31 בדצמבר של השנה	**11,388,240**	9,904,327	7,857,894

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

דוח על השינויים בזכויות העמיתים - פירוט לפי מסלולים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
זכויות עמיתים ליום 1 בינואר של השנה	5,547,229	1,834,602	85,291	404,053	1,517,338	44,187	259,186	85,759	113,639	13,043	9,904,327
תקבולים מדמי גמולים	1,110,913	160,021	8,036	65,199	115,393	4,600	30,229	8,334	33,291	1,429	1,537,445
תקבולים מדמי סליקה	100	31	-	8	15	-	2	-	3	-	159
תשלומים לעמיתים	405,720	110,963	3,628	24,388	106,388	2,640	29,710	7,804	10,339	851	702,431
העברות צבירה לקופה											
העברות מקופות גמל	986,295	247,873	13,716	34,926	122,066	1,748	7,316	11,657	9,591	1,440	1,436,628
העברות בין מסלולים	112,252	49,503	8,599	60,310	37,553	7,517	32,134	22,074	4,447	1,376	335,765
העברות צבירה מהקופה											
העברות לחברות ביטוח	315	97	107	-	97	-	-	-	-	-	616
העברות לקרנות פנסיה חדשות	5	-	-	-	19	-	26	43	55	-	148
העברות לקופות גמל	311,478	92,009	5,342	31,890	82,675	2,699	11,836	5,033	4,734	636	548,332
העברות בין מסלולים	102,384	52,527	3,881	49,277	66,239	6,628	35,213	12,697	3,392	3,527	335,765
העברות צבירה, נטו	684,365	152,743	12,985	14,069	10,589	(62)	(7,625)	15,958	5,857	(1,347)	887,532
עודף הפסדים על הוצאות לשנה מועבר מדוח הכנסות והוצאות	(159,187)	(21,298)	(4,197)	(33,591)	(9,636)	(470)	(4,541)	(1,250)	(4,148)	(474)	(238,792)
סך הנכסים בניכוי התחייבויות שוטפות ליום 31 בדצמבר של השנה	6,777,700	2,015,136	98,487	425,350	1,527,311	45,615	247,541	100,997	138,303	11,800	11,388,240

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

דוח על השינויים בזכויות העמיתים - פירוט לפי מסלולים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2017

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
זכויות עמיתים ליום 1 בינואר של השנה	4,023,960	1,538,602	69,692	306,909	1,413,476	43,352	285,997	83,060	84,421	8,425	7,857,894
תקבולים מדמי גמולים	908,800	159,969	6,469	52,803	122,335	5,207	32,518	7,849	25,975	1,380	1,323,305
תקבולים מדמי סליקה	24	14	-	3	7	-	1	-	1	-	50
תשלומים לעמיתים	299,216	93,222	3,951	18,489	87,193	3,099	27,381	4,858	6,584	122	544,115
העברות צבירה לקופה											
העברות מקופות גמל	789,040	228,988	5,372	26,194	125,177	218	7,405	7,104	8,240	5,376	1,203,114
העברות בין מסלולים	94,380	38,528	6,631	51,623	22,629	3,994	10,012	6,883	5,183	1,606	241,469
העברות צבירה מהקופה											
העברות לקופות גמל	238,222	93,797	2,943	28,021	81,545	3,041	21,361	5,822	4,077	556	479,385
העברות בין מסלולים	54,292	39,270	2,352	29,043	60,750	4,302	33,512	10,853	3,394	3,701	241,469
העברות צבירה, נטו	590,906	134,449	6,708	20,753	5,511	(3,131)	(37,456)	(2,688)	5,952	2,725	723,729
עודף הכנסות על הוצאות לשנה מועבר מדוח הכנסות והוצאות	322,755	94,790	6,373	42,074	63,202	1,858	5,507	2,396	3,874	635	543,464
סך הנכסים בניכוי התחייבויות שוטפות ליום 31 בדצמבר של השנה	5,547,229	1,834,602	85,291	404,053	1,517,338	44,187	259,186	85,759	113,639	13,043	9,904,327

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

דוח על השינויים בזכויות העמיתים - פירוט לפי מסלולים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
זכויות עמיתים ליום 1 בינואר של השנה	3,160,802	-	-	288,850	1,246,111	44,166	256,215	69,652	-	-	5,065,796
תקבולים מדמי גמולים	714,885	163,424	5,875	44,500	134,962	5,219	34,226	8,282	19,213	1,222	1,131,808
תשלומים לעמיתים	224,069	68,950	4,494	17,342	79,994	2,989	23,889	3,787	3,719	393	429,626
העברות צבירה לקופה											
העברות מקופות גמל	417,780	96,575	1,199	12,579	138,380	902	26,370	7,003	3,690	1,223	705,701
העברות בין מסלולים	48,349	27,678	1,639	17,525	44,685	3,950	35,141	17,311	3,753	2,923	202,954
העברות צבירה מהקופה											
העברות לקופות גמל	142,831	62,653	2,794	18,156	60,119	2,303	15,138	3,462	1,749	381	309,586
העברות בין מסלולים	57,879	21,533	3,899	32,615	36,988	7,012	27,122	12,747	2,105	1,054	202,954
העברות צבירה, נטו	265,419	40,067	(3,855)	(20,667)	85,958	(4,463)	19,251	8,105	3,589	2,711	396,115
קבלת נכסים נטו מקופת גמל (*)	-	1,367,409	69,928	-	-	-	-	-	64,772	4,732	1,506,841
עודף הכנסות על הוצאות לשנה מועבר מדוח הכנסות והוצאות	106,923	36,652	2,238	11,568	26,439	1,419	194	808	566	153	186,960
סך הנכסים בניכוי התחייבויות שוטפות ליום 31 בדצמבר של השנה	4,023,960	1,538,602	69,692	306,909	1,413,476	43,352	285,997	83,060	84,421	8,425	7,857,894

(*)קופה שמוזגה ביום 1 בינואר 2016. ראה ביאור 1ג(1).

הביאורים המצורפים מהווים חלק בלתי נפרד מהדוחות הכספיים.

ביאור 1 - כללי

א. הראל קרן השתלמות (להלן- "הקופה") הינה קרן השתלמות המאושרת על פי חוק הפיקוח על שרותים פיננסים (קופות גמל), התשס"ה - 2005, אשר נכון ליום 31 בדצמבר 2018, כוללת עשרה מסלולי השקעה:

(1) הראל השתלמות כללי.
(2) הראל השתלמות מסלול מניות.
(3) הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות.
(4) הראל השתלמות מסלול שקלי.
(5) הראל השתלמות אג"ח ללא מניות.
(6) הראל השתלמות מסלול חו"ל.
(7) הראל השתלמות אג"ח עד 20%.
(8) הראל השתלמות לטווח ארוך (מסלול לאוכלוסיית יעד) (להלן - הראל השתלמות לטווח ארוך).
(9) הראל השתלמות מסלול כהלכה.
(10) הראל השתלמות אג"ח קונצרני.

ב. החברה המנהלת

נכון ליום 31 בדצמבר 2018 הקופה מנוהלת על ידי הראל פנסיה וגמל בע"מ, חברה בבעלות מלאה בעקיפין, של הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסים בע"מ.

קיימת הפרדה מלאה בין החברה המנהלת ונכסיה לבין הקופה ונכסיה. נתוני החברה המנהלת מוצגים בדוחות כספיים נפרדים בהתאם להוראות הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון.

ג. שינוי מבני

(1) ביום 1 בינואר 2016, מוזגה הראל עתידית קופות גמל בע"מ (להלן - הראל עתידית) לתוך הראל גמל והשתלמות בע"מ (להלן - הראל גמל), תוך חיסולה ללא פירוק, וקופת הגמל הראל גילעד השתלמות (קופה בניהולה של הראל עתידית) מוזגה, מיזוג טכני, לתוך הקופה.

להלן מסלולי קופת גילעד השתלמות שמוזגו מיזוג טכני כאמור לתוך הקופה:

1) הראל גילעד השתלמות כללי, להלן "הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות".
2) הראל גילעד השתלמות כללי 2, להלן "הראל השתלמות לטווח ארוך".
3) הראל גילעד השתלמות כהלכה, להלן "הראל השתלמות מסלול כהלכה".
4) הראל גילעד השתלמות אג"ח, להלן "הראל השתלמות אג"ח קונצרני".

העברות הזכויות כאמור התבצעו בדרך של העברת נכסים וכתוצאה מהמיזוגים לא היתה פגיעה בעמיתי הקופה המתמזגת ולא נוצרו נכסים או רווחים לחברה המנהלת הראל גמל.

(2) בחודש אוקטובר 2016 בוצע מיזוג במסגרתו מוזגה חברת הראל גמל לתוך הראל פנסיה וגמל בע"מ (לשעבר- "הראל ניהול קרנות בפנסיה בע"מ) וחוסלה ללא פירוק (המיזוג אושר ביום 5 באוקטובר 2016 שהוא יום העסקים הראשון בחודש אוקטובר). הקופה הועברה לניהול הראל פנסיה וגמל בע"מ.

העברת הזכויות התבצעה בדרך של העברת נכסים וכתוצאה מהמיזוג לא הייתה פגיעה בעמיתי הקופות המתמזגות ולא נוצרו נכסים או רווחים לחברה המנהלת הראל פנסיה וגמל.

ד. מדיניות ההשקעה

השקעות הקופה מבוצעות על-פי מדיניות ההשקעות הכוללת שנקבעת על-ידי הדירקטוריון, ועדת ההשקעות בחברה המנהלת ובהתאם להוראות הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון.

ה. הגדרות

בדוחות כספיים אלה:

(1) הקופה - הראל קרן השתלמות.
(2) החברה המנהלת - הראל פנסיה וגמל בע"מ.
(3) רשות שוק ההון- רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון.
(4) הממונה - הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון.
(5) חוק הפיקוח - חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, והתקנות שהותקנו מכוחו.
(6) צדדים קשורים ובעלי עניין - כהגדרתם בתקנות הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל) (כללי השקעה החלים על גופים מוסדיים), התשע"ב- 2012.
(7) מדד - מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ביאור 2 - מדיניות חשבונאית

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים , בהתאם לחוק הפיקוח ובתאם להוראות הגילוי והדיווח שנקבעו על ידי הממונה בפרק דין וחשבון לציבור שבקודקס הרגולציה.

המדיניות החשבונאית המפורטת להלן יושמה בעקביות לכל התקופות המוצגות בדוחות כספיים אלה על ידי הקופה.

הדוחות הכספיים אושרו לפרסום על ידי דירקטוריון החברה המנהלת ביום 25 במרס, 2019.

א. בסיס הערכת נכסים

הנכסים בדוח על המצב הכספי מוצגים כלהלן :

(1) מזומנים ושווי מזומנים - יתרות ופקדונות בבנקים ובמוסדות כספיים שהופקדו לתקופה מקורית שאינה עולה על שלושה חודשים, ואשר לא חל עליהם כל שעבוד או מגבלה אחרת. מזומנים ושווי מזומנים כוללים ריבית שנצברה למועד הדיווח.

(2) ניירות ערך סחירים בארץ - השער הידוע שפורסם בבורסה למועד הדיווח.

(3) ניירות ערך סחירים בחו"ל- לפי השער הידוע הקובע שנקבע לנייר הערך ביום המסחר האחרון בשנת הדיווח שנתקיים בבורסה בחו"ל או בשוק מוסדר בו הוא נסחר ולפי שערי החליפין היציגים למועד הדיווח.

(4) השווי ההוגן של נכסי חוב שאינם סחירים (אגרות חוב קונצרניות בלתי סחירות, שטרי הון בלתי סחירים, פקדונות והלוואות) חלקם משוערכים לפי שווי הוגן המחושב לפי מודל המבוסס על תזרימי מזומנים ,כאשר שיעורי הריבית להיוון נקבעים על ידי החברה המספקת ציטוט ריביות ביחס לדירוגי הסיכון השונים (להלן: "החברה המצטטת") וחלקם משוערכים על פי ציטוטי שערים על ידי החברה המצטטת. המודל של החברה המצטטת מתבסס על חלוקת השוק הסחיר לעשירונים בהתאם לתשואה לפדיון של נכסי החוב וקביעת המיקום של הנכס הלא סחיר באותם עשירונים וזאת בהתאם לפרמיית הסיכון הנגזרת ממחירי עסקאות/הנפקות בשוק הלא סחיר. ציטוטי המחירים ושיעורי הריבית ששימשו להיוון נקבעים על ידי חברת מרווח הוגן, חברה המספקת ציטוטי מחירים ושערי ריבית לגופים מוסדיים לשערוך נכסי חוב לא סחירים.

(5) השקעות בלתי סחירות בקרנות הון סיכון ובקרנות השקעה - לפי שווין ההוגן של ההשקעות על בסיס הדיווח שהתקבל לאחרונה לפני מועד הדיווח, בהתאם לדיווחים של הקרן או של מוסד פיננסי מוכר, שמתקבלים אחת לשנה לפחות.

(6) חוזים עתידיים ועסקאות החלפה לא סחירים - ההשקעה מוצגת ע"פ שוויה ההוגן כהפרש בין השווי המהוון של הנכס העתידי בקיזוז ההתחייבות העתידית בגין העסקה. יתרת זכות הנובעת מעודף ההתחייבויות העתידיות על הנכסים העתידיים מוצגת בסעיף זכאים ויתרות זכות. בטחונות בגין חוזים עתידיים לא סחירים מסווגים לסעיף חייבים/זכאים.

(7) יחידות בקרן להשקעה משותפת בנאמנות - לפי השער הקובע שפורסם שנקבע לנייר הערך ביום המסחר האחרון בבורסה או בשוק מוסדר בו הוא נסחר.

(8) אופציות וכתבי אופציות בלתי סחירים-לפי תחשיב כלכלי המבוסס על מודל Black&Scholes. יתרת זכות הנובעת מהתייחבויות בגין אופציות מוצגת בסעיף זכאים ויתרות זכות.

(9) אגרות חוב להמרה ופקדונות מובנים אשר משובצים בהם נגזרים פיננסיים נוספים, ואשר התשואה בגינם תלויה בתשואת תיקי נכסים, במדדי מניות, שערי ריבית וכד' והינן בלתי סחירות מוצגות בהתאם לציטוט המתקבל מחברת מרווח הוגן, או מגורם אחר, לפי העניין.

(10) מניה לא סחירה - בהתאם להערכת מומחה שתתקבל אחת לשנה לפחות.

(11) נדל"ן להשקעה - לפי שווי הוגן על בסיס הערכת שמאי נדל"ן להשקעה המבוצע לכל הפחות אחת לשנה, למעט לגבי נכסים שנרכשו בשנת הדוח המוצגים לפי מחיר העסקה.

(12) דיבידנד לקבל- דיבידנד שהוכרז וטרם התקבל עד למועד הדיווח.

(13) ריבית לקבל- ריבית והפרשי הצמדה של אגרות חוב סחירות לאחר יום ה-EX וטרם עבר יום התשלום עד למועד הדיווח.

(14) פדיון לקבל- קרן החוב המיועדת לפדיון לאחר יום ה-EX מוצג יחד עם הנכס, למעט אם הגיע מועד התשלום וטרם שולם.

ביאור 2 - מדיניות חשבונאית (המשך)

א. בסיס הערכת נכסים (המשך)

(15) יתרות הנקובות במטבע חוץ או הצמודות לשער מטבע חוץ - לפי השער היציג למועד הדיווח. להלן נתונים לגבי מדד המחירים לצרכן ושער החלפין של הדולר:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2018	2017	2016
	%	%	%
שיעור עליית (ירידת) מדדים נבחרים:			
שיעור שינוי מדד המחירים לצרכן (לפי המדד הידוע ביום המאזן)	**1.20**	0.30	(0.30)
שיעור שינוי שער החליפין של הדולר של ארה"ב	**8.10**	(9.83)	(1.46)

ב. הכרה בהכנסות והוצאות

ההכנסות וההוצאות נכללות בדוחות הכספיים על בסיס מצטבר.

ג. זכויות העמיתים

הפקדות לקופה ומשיכות מהקופה נכללות בדוחות הכספיים על בסיס מזומן, על פי מועד התקבול/התשלום בפועל.

ד. שימוש באומדנים

בעריכת הדוחות הכספיים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם לכללים שנקבעו על ידי הממונה, נדרשת ההנהלה להשתמש באומדנים והערכות לגבי עסקאות או עניינים אשר השפעתם הסופית על הדוחות הכספיים איננה ניתנת לקביעה מדויקת בעת עריכתם. אף שאומדנים או הערכות נעשים לפי מיטב שיקול הדעת של ההנהלה, השפעתם הסופית של עסקאות או עניינים כאמור עשויה להיות שונה מהאומדנים או מההערכות שנעשו לגביהם.

ביאור 3 - חייבים ויתרות חובה

ליום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
ריבית ודיבידנד לקבל	2,349	528	41	324	283	2	14	15	-	11	3,567
מוסדות	349	86	10	113	36	12	-	-	-	-	606
סכומים לקבל בגין נדל"ן (*)	1,215	625	-	-	592	-	-	-	-	-	2,432
סכומים לקבל מחברות ביטוח	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19
בטחונות בגין פעילות בנגזרים	70,582	10,617	1,530	13,091	5,674	799	-	228	3,042	61	105,624
חייבים בגין משכנתאות	19	5	-	-	3	-	-	-	-	-	27
חייבים בגין השקעות (*)	680	238	53	77	190	2	49	10	-	7	1,306
סך הכל חייבים ויתרות חובה	**75,213**	**12,099**	**1,634**	**13,605**	**6,778**	**815**	**63**	**253**	**3,042**	**79**	**113,581**

ליום 31 בדצמבר 2017

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
ריבית ודיבידנד לקבל	2,078	465	41	334	260	1	5	12	-	11	3,207
מוסדות	186	44	6	78	25	9	-	-	-	-	348
סכומים לקבל בגין נדל"ן (*)	447	357	-	-	272	-	-	-	-	-	1,076
בטחונות בגין פעילות בנגזרים	18,760	3,482	436	3,606	1,335	249	45	5	937	1	28,856
חייבים בגין משכנתאות	318	130	3	-	104	-	-	6	-	-	561
חייבים בגין השקעות (*)	372	158	78	87	115	8	51	10	-	2	881
סך הכל חייבים ויתרות חובה	22,161	4,636	564	4,105	2,111	267	101	33	937	14	34,929

(*) ליתרה בגין צדדים קשורים ראה ביאור 14, בדבר יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים.

ביאור 4 - נכסי חוב סחירים

ליום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
אגרות חוב ממשלתיות	**1,692,317**	**609,222**	**25,309**	**67,392**	**544,795**	**5,775**	**188,932**	**43,164**	**118,263**	**53**	**3,295,222**
אגרות חוב קונצרניות:											
שאינן ניתנות להמרה	**828,465**	**289,566**	**10,362**	**124**	**211,007**	**11,825**	**10,539**	**17,575**	**-**	**8,997**	**1,388,460**
שניתנות להמרה	**3,072**	**1,178**	**48**	**206**	**853**	**9**	**-**	**3**	**-**	**2**	**5,371**
	831,537	**290,744**	**10,410**	**330**	**211,860**	**11,834**	**10,539**	**17,578**	**-**	**8,999**	**1,393,831**
סך הכל נכסי חוב סחירים	**2,523,854**	**899,966**	**35,719**	**67,722**	**756,655**	**17,609**	**199,471**	**60,742**	**118,263**	**9,052**	**4,689,053**

ליום 31 בדצמבר 2017

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
אגרות חוב ממשלתיות	1,515,097	600,423	20,215	96,730	601,877	7,020	222,142	37,510	104,145	294	3,205,453
אגרות חוב קונצרניות:											
שאינן ניתנות להמרה	697,734	241,309	10,357	1,017	198,111	13,829	4,199	12,926	-	9,675	1,189,157
שניתנות להמרה	2,741	1,068	46	183	769	9	-	3	-	1	4,820
	700,475	242,377	10,403	1,200	198,880	13,838	4,199	12,929	-	9,676	1,193,977
סך הכל נכסי חוב סחירים	2,215,572	842,800	30,618	97,930	800,757	20,858	226,341	50,439	104,145	9,970	4,399,430

ביאור 5 - נכסי חוב שאינם סחירים

	ליום 31 בדצמבר 2018								
	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
אגרות חוב קונצרניות:										
שאינן ניתנות להמרה	92,461	33,943	998	50	25,888	326	895	1,408	5	155,974
פקדונות בבנקים	12,510	4,346	112	-	3,215	52	-	199	-	20,434
הלוואות לעמיתים	415,395	97,723	6,667	16,147	80,663	2,817	17,803	5,817	545	643,577
הלוואות לאחרים	1,069,426	361,945	9,908	112	268,797	4,034	6,762	19,340	-	1,740,324
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים (*)	1,589,792	497,957	17,685	16,309	378,563	7,229	25,460	26,764	550	2,560,309

(*) השווי ההוגן של נכסי חוב לא סחירים שהוצגו בעלות מתואמת:

	ליום 31 בדצמבר 2018	
	הראל השתלמות כללי	
	שווי הוגן	ערך בספרים
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
הלוואות	2,243	2,243

ביאור 5 - נכסי חוב שאינם סחירים (המשך)

	ליום 31 בדצמבר 2017								
	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
אגרות חוב קונצרניות:										
שאינן ניתנות להמרה	101,221	42,661	1,667	87	35,843	146	982	1,727	5	184,339
פקדונות בבנקים	12,032	5,491	135	-	4,144	20	-	195	-	22,017
הלוואות לעמיתים	294,896	78,708	4,606	10,640	73,768	1,745	17,072	4,983	308	486,726
הלוואות לאחרים	856,527	330,648	9,653	210	267,433	1,729	3,840	15,903	-	1,485,943
סך הכל נכסי חוב שאינם סחירים (*)	1,264,676	457,508	16,061	10,937	381,188	3,640	21,894	22,808	313	2,179,025

(*) השווי ההוגן של נכסי חוב לא סחירים שהוצגו בעלות מתואמת:

	ליום 31 בדצמבר 2017	
	הראל השתלמות כללי	
	שווי הוגן	ערך בספרים
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
הלוואות	2,384	2,384

ביאור 6 - מניות

	ליום 31 בדצמבר 2018					
	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
מניות סחירות	838,101	141,294	17,722	175,126	50,266	615	1,223,124
מניות לא סחירות	159,864	65,316	6	21	55,169	-	280,376
סך הכל מניות	997,965	206,610	17,728	175,147	105,435	615	1,503,500

	ליום 31 בדצמבר 2017					
	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
מניות סחירות	686,217	123,577	15,761	158,563	47,691	451	1,032,260
מניות לא סחירות	96,084	42,422	5	17	36,763	-	175,291
סך הכל מניות	782,301	165,999	15,766	158,580	84,454	451	1,207,551

השקעות החברה בנדל"ן מחוץ לישראל מתבצעות באמצעות חברות ושותפויות מחוץ לישראל ולפיכך השקעות אלה מסווגות בסעיף מניות לא סחירות.

ביאור 7 - השקעות אחרות

א. ההרכב:

ליום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
השקעות אחרות סחירות											
קרנות ותעודות סל	517,715	92,245	11,529	91,437	34,819	7,600	146	1,306	-	84	756,881
קרנות נאמנות	234,980	69,161	4,675	17,617	45,772	6,607	15	3,444	-	1,132	383,403
מכשירים נגזרים	34	6	-	6	3	-	-	-	2	-	51
מוצרים מובנים	11,590	3,366	62	-	2,237	1	-	190	-	93	17,539
אופציות	24	4	1	5	1	-	-	-	641	-	676
אחרות	839	141	18	178	49	-	-	-	-	-	1,225
	765,182	164,923	16,285	109,243	82,881	14,208	161	4,940	643	1,309	1,159,775
השקעות אחרות שאינן סחירות											
קרנות השקעה וקרנות הון סיכון	312,921	103,008	1,331	3,880	90,495	105	-	561	-	-	512,301
מכשירים נגזרים	6,919	4,446	185	343	2,052	759	15	144	971	3	15,837
מוצרים מובנים	14,092	4,234	94	-	3,445	25	44	204	-	-	22,138
אחרות	31	5	1	6	2	-	-	-	-	-	45
	333,963	111,693	1,611	4,229	95,994	889	59	909	971	3	550,321
סך הכל השקעות אחרות	1,099,145	276,616	17,896	113,472	178,875	15,097	220	5,849	1,614	1,312	1,710,096

ביאור 7 - השקעות אחרות (המשך)

א. ההרכב (המשך):

ליום 31 בדצמבר 2017

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
השקעות אחרות סחירות											
תעודות סל	358,320	68,183	8,331	70,189	24,793	5,809	33	1,248	-	46	536,952
קרנות נאמנות	250,425	82,467	5,316	21,691	62,997	9,711	17	3,717	-	1,428	437,769
מכשירים נגזרים	4,325	830	108	841	313	55	-	1	193	1	6,667
מוצרים מובנים	1,026	285	10	-	230	-	-	15	-	**13**	1,579
אופציות	166	30	4	39	11	-	-	-	254	-	504
אחרות	116	21	3	27	8	-	-	-	-	-	175
	614,378	151,816	13,772	92,787	88,352	15,575	50	4,981	447	1,488	983,646
השקעות אחרות שאינן סחירות											
קרנות השקעה וקרנות הון סיכון	224,508	75,164	1,146	1,950	67,708	101	-	540	-	-	371,117
מכשירים נגזרים	13,388	3,219	323	1,211	4,109	245	59	146	21	57	22,778
מוצרים מובנים	12,237	3,822	103	-	3,268	74	18	217	-	-	19,739
אחרות	18	3	**1**	3	1	-	-	-	-	-	26
	250,151	82,208	1,573	3,164	75,086	420	77	903	21	57	413,660
סך הכל השקעות אחרות	864,529	234,024	15,345	95,951	163,438	15,995	127	5,884	468	1,545	1,397,306

ביאור 7 - השקעות אחרות (המשך)

ב. מכשירים נגזרים:

להלן סכום החשיפה, נטו לנכס הבסיס, המוצג במונחי דלתא של העסקאות הפיננסיות שנעשו לתאריך הדוח הכספי:

ליום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
מניות	**714,066**	**123,079**	**16,001**	**123,402**	**47,169**	**9,290**	**-**	**-**	**52,460**	**-**	**1,085,467**
מדד	**(8,884)**	**(2,407)**	**(150)**	**-**	**(2,245)**	**-**	**-**	**(255)**	**(400)**	**-**	**(14,341)**
מטבע זר	**(602,681)**	**(135,866)**	**(10,604)**	**(67,921)**	**(149,081)**	**(7,569)**	**(2,220)**	**(9,769)**	**17,720**	**(3,139)**	**(971,130)**
ריבית	**(1,260)**	**(369)**	**(10)**	**(5)**	**(335)**	**(5)**	**(131)**	**(22)**	**(30)**	**(2)**	**(2,169)**

ליום 31 בדצמבר 2017

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
מניות	669,997	122,559	15,658	130,728	45,312	8,816	-	-	39,719	-	1,032,789
מדד	(48)	(15)	(1)	-	(16)	-	-	(1)	(2)	-	(83)
מטבע זר	(588,126)	(132,973)	(10,497)	(44,735)	(154,473)	(7,665)	(2,224)	(9,005)	12,172	(3,719)	(941,245)
ריבית	(2,025)	(878)	13	(20)	(929)	11	(427)	(41)	(123)	2	(4,417)

ביאור 8 - נדל"ן להשקעה

א. הרכב ותנועה:

	ליום 31 בדצמבר 2018				ליום 31 בדצמבר 2017			
	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	סה"כ	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
יתרה ליום 1 בינואר	**33,433**	**16,870**	**16,101**	**66,404**	29,782	15,985	14,827	60,594
רכישות ותוספות	**956**	**211**	**323**	**1,490**	1,945	470	678	3,093
התאמת שווי הוגן	**547**	**(41)**	**100**	**606**	1,706	415	596	2,717
יתרה ליום 31 בדצמבר	**34,936**	**17,040**	**16,524**	**68,500**	33,433	16,870	16,101	66,404

ב. נדל"ן להשקעה מוצג על בסיס השווי ההוגן כפי שנקבע בהערכת שווי שבוצעה על ידי מעריכי שווי חיצונים בלתי תלויים שהינם בעלי כישורים מקצועיים מוכרים וניסיון רב בנוגע למיקום וסוג הנדל"ן שהוערך. הערכות שווי חיצוניות מבוצעות לפחות אחת לשנה, במועדים שונים עבור נכסים שונים בתיק הנדל"ן להשקעה. בשאר תקופות הדיווח מתבצעת בחינה פנימית, במטרה לוודא שלא חל שינוי מהותי בשווי הנכס בהתאם לפרמטרים שעל בסיסם נערכה הערכת השווי.

הערכת שווי הנדל"ן מתבססת על תזרימי המזומנים השנתיים נטו, המהוונים בשיעור היוון המשקף את הסיכונים הספציפיים הגלומים בהם. כאשר קיימים בפועל הסכמי שכירות, אשר התשלומים בגינם שונים מדמי שכירות ראויים, מבוצעות התאמות בכדי לשקף את תשלומי השכירות בפועל בתקופת החוזה.

הערכות השווי מתחשבות בסוג הדיירים הנמצאים בפועל בנכס המושכר או האחראיים למילוי התחייבויות השכירות או אלה העשויים להיות במושכר לאחר השכרת מושכר פנוי, לרבות הערכה כללית לגבי מהימנות האשראי שלהם; חלוקת האחריות בין הקבוצה והשוכר לגבי אחזקת וביטוח הנכס; ויתרת אורך החיים הכלכלי של הנכס, באותם מקומות שבהם פרמטרים אלו רלוונטיים.

השווי ההוגן נקבע בהתאם למספר מתודולוגיות שיערוך, לרבות, גישת ההשוואה, נכסים דומים והיוון תזרימי המזומנים העתידיים הנובעים מהנכס. שווים של מרבית הנכסים נקבע בהתאם לאמידת תזרימי המזומנים ולגביהם מובאים בחשבון הסיכון המובנה שלהם. מרבית נכסי הנדל"ן המסחרי ונדל"ן המשרדים מהוונים בשיעור היוון 4.83% לנדל"ן חו"ל ושיעורי היוון שבין 6.5% ל-7.75% לנדל"ן בישראל וזאת בהתאם לרמת הסיכון המתאימה בנכס.

הערכת השווי לנדל"ן להשקעה בהקמה מבוססת על אמידת השווי ההוגן של הנדל"ן להשקעה לאחר הקמתו, בניכוי הערך הנוכחי של אומדן עלויות ההקמה הצפויות לנבוע לצורך השלמתו ובניכוי רווח יזמי סביר כאשר רלוונטי, תוך התחשבות בשיעור ההיוון אשר מותאם בגין הסיכונים הרלוונטיים והמאפיינים של הנכס.

אומדן השווי ההוגן יגדל באם שיעור ההיוון של תזרים המזומנים יקטן, ויקטן באם שיעור התפוסה יקטן. הנדל"ן להשקעה מורכב בעיקר מבנייני משרד ונדל"ן מסחרי.

לא קיימים יחסי גומלין פנימיים בין הנתונים המשמעותיים שאינם ניתנים לצפייה.

ג. לעניין התקשרויות לרכישת נדל"ן להשקעה ולחכירה של נדל"ן להשקעה ראה ביאור 16 ב(2).

ביאור 8 - נדל"ן להשקעה (המשך)

ד. להלן פרטים בדבר זכויות במקרקעין המשמשות את הקופה כנדל"ן להשקעה:

	מועדי סיום תקופת החכירה בשנים	ליום 31 בדצמבר 2018 אלפי ש"ח	2017 אלפי ש"ח
בבעלות		**30,588**	31,116
בחכירה מהוונת(*)	2037 ואילך	**37,912**	35,288

(*) מקרקעין ברחוב יגאל אלון תל אביב, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 דצמבר 2018 וליום 31 דצמבר 2017 הנו בסך של 20,093 אלפי ש"ח ובסך של 17,763 אלפי ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל ומעיריית תל- אביב עד שנת 2060 ועד שנת 2059 בהתאמה

מקרקעין ברחוב קרית נורדאו נתניה, שערכם בספרים, לרבות המבנה, ליום 31 דצמבר 2018 וליום 31 דצמבר 2017 הנו בסך של 17,819 אלפי ש"ח ובסך של 17,525 אלפי ש"ח בהתאמה, חכורה בחכירה מהוונת ממנהל מקרקעי ישראל עד שנת 2037

ה. חלק מהקרקעות בבעלות או בחכירה בישראל טרם נרשם בלשכת רישום המקרקעין לרוב בשל הסדרי רישום או בעיות טכניות.

ביאור 9 - זכאים ויתרות זכות

ליום 31 בדצמבר 2018

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
חברה מנהלת	4,191	1,103	65	248	923	28	162	63	114	6	6,903
מוסדות	756	112	1	36	70	-	22	8	3	-	1,008
התחייבויות בגין נגזרים	50,654	11,337	1,015	8,086	6,249	926	159	340	1,626	93	80,485
בטוחות בגין חוזים עתידיים לא סחירים	-	-	-	-	-	68	-	-	488	-	556
זכאים בגין משכנתאות	390	119	3	-	71	-	2	8	-	-	593
זכאים בגין השקעות	684	116	2	-	69	-	2	6	-	-	879
הכנסות מראש בגין נדל"ן	327	89	-	-	88	-	-	-	-	-	504
סכומים לשלם לחברות ביטוח	-	169	1	6	-	1	5	2	2	1	187
סך הכל זכאים ויתרות זכות	57,002	13,045	1,087	8,376	7,470	1,023	352	427	2,233	100	91,115

ליום 31 בדצמבר 2017

	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	הראל השתלמות מסלול שקלי	הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	הראל השתלמות מסלול כהלכה	הראל השתלמות אג"ח קונצרני	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
חברה מנהלת	3,645	1,053	62	250	970	29	184	59	99	7	6,358
מוסדות	430	27	-	20	71	-	9	2	-	-	559
התחייבויות בגין נגזרים	8,763	2,959	166	839	2,290	396	428	78	587	15	16,521
בטוחות בגין חוזים עתידיים לא סחירים	2,419	49	-	-	514	12	-	9	-	5	3,008
זכאים בגין משכנתאות	1,200	404	13	-	282	-	-	27	-	-	1,926
זכאים בגין השקעות	440	66	8	9	22	-	-	1	-	-	546
הכנסות מראש בגין נדל"ן	68	12	-	-	19	-	-	-	-	-	99
סכומים לשלם לחברות ביטוח	35	235	-	5	4	-	2	1	2	-	284
סך הכל זכאים ויתרות זכות	17,000	4,805	249	1,123	4,172	437	623	177	688	27	29,301

ביאור 10 - דמי ניהול

א. פירוט דמי הניהול לפי מסלולי השקעה:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
דמי ניהול שנגבו מתוך סך הנכסים:			
הראל השתלמות כללי	**48,627**	38,674	31,595
הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	**13,177**	11,567	10,563
הראל השתלמות לטווח ארוך	**795**	692	681
הראל השתלמות מסלול מניות	**3,225**	2,739	2,435
הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	**11,436**	11,457	11,018
הראל השתלמות מסלול חו"ל	**350**	351	351
הראל השתלמות מסלול שקלי	**2,060**	2,310	2,581
הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	**729**	691	697
הראל השתלמות מסלול כהלכה	**1,328**	1,031	795
הראל השתלמות אג"ח קונצרני	**83**	72	39
סך הכל הוצאות דמי ניהול	**81,810**	69,584	60,755

ב. שיעור דמי ניהול מעמיתים:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2018	2017	2016
	%	%	%
דמי ניהול מסך נכסים:			
שיעור דמי ניהול שהחברה המנהלת רשאית לגבות על פי הוראות הדין	**2.00**	2.00	2.00
שיעור דמי ניהול הממוצע שגבתה החברה המנהלת בפועל:			
הראל השתלמות כללי	**0.76**	0.82	0.90
הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	**0.67**	0.69	0.74
הראל השתלמות לטווח ארוך	**0.82**	0.92	1.00
הראל השתלמות מסלול מניות	**0.72**	0.79	0.86
הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	**0.74**	0.78	0.84
הראל השתלמות מסלול חו"ל	**0.76**	0.82	0.84
הראל השתלמות מסלול שקלי	**0.81**	0.87	0.92
הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	**0.78**	0.85	0.90
הראל השתלמות מסלול כהלכה	**1.03**	1.06	1.07
הראל השתלמות אג"ח קונצרני	**0.63**	0.63	0.62

ביאור 11 - הוצאות ישירות

כל המסלולים

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**1,491**	967	893	**0.014**	0.011	0.012
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**396**	326	275	**0.004**	0.004	0.004
הוצאות בגין השקעות לא סחירות	**690**	209	46	**0.006**	0.002	0.001
עמלות ניהול חיצוני:						
בגין השקעה בקרנות השקעה	**6,705**	4,659	3,795	**0.063**	0.052	0.053
בגין השקעה בנכסים מחוץ לישראל	**3,796**	3,331	2,927	**0.036**	0.038	0.041
בגין השקעה בנכסים בישראל באמצעות קרנות ותעודות סל	**38**	43	27	**-***	-*	-*
עמלות אחרות**	**485**	270	82	**0.004**	0.003	0.001
סך הכל הוצאות ישירות	**13,601**	9,805	8,045	**0.128**	0.110	0.111

הראל השתלמות כללי

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**910**	540	459	**0.015**	0.011	0.013
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**249**	176	135	**0.004**	0.004	0.004
הוצאות בגין השקעות לא סחירות	**456**	130	29	**0.007**	0.003	0.001
עמלות ניהול חיצוני:						
בגין השקעה בקרנות השקעה	**4,151**	2,949	2,411	**0.067**	0.062	0.067
בגין השקעה בנכסים מחוץ לישראל	**2,414**	1,953	1,633	**0.039**	0.041	0.045
בגין השקעה בנכסים בישראל באמצעות קרנות ותעודות סל	**26**	29	17	**-***	0.001	-*
עמלות אחרות**	**313**	160	45	**0.005**	0.003	0.001
סך הכל הוצאות ישירות	**8,519**	5,937	4,729	**0.138**	0.124	0.132

הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**219**	153	152	**0.011**	0.009	0.010
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**59**	58	54	**0.003**	0.003	0.004
הוצאות בגין השקעות לא סחירות	**121**	40	9	**0.006**	0.002	0.001
עמלות ניהול חיצוני:						
בגין השקעה בקרנות השקעה	**1,371**	928	735	**0.071**	0.055	0.051
בגין השקעה בנכסים מחוץ לישראל	**592**	600	563	**0.031**	0.036	0.039
בגין השקעה בנכסים בישראל באמצעות קרנות ותעודות סל	**4**	6	4	**-***	-*	-*
עמלות אחרות**	**95**	56	18	**0.005**	0.003	0.001
סך הכל הוצאות ישירות	**2,461**	1,841	1,535	**0.128**	0.109	0.106

* פחות מ-1 אלפי ש"ח ו/או מ-0.001%.
** עמלות אחרות כוללות הוצאות בגין דמי ניהול משכנתאות והוצאות בגין ניהול תביעה.

ביאור 11 - הוצאות ישירות (המשך)

הראל השתלמות לטווח ארוך

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**18**	10	12	**0.020**	0.014	0.016
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**5**	4	3	**0.006**	0.005	0.005
הוצאות בגין השקעות לא סחירות	**2**	1	*-	**0.003**	0.001	*-
עמלות ניהול חיצוני:						
בגין השקעה בקרנות השקעה	**7**	6	32	**0.008**	0.007	0.046
בגין השקעה בנכסים מחוץ לישראל	**52**	44	45	**0.056**	0.058	0.064
בגין השקעה בנכסים בישראל באמצעות קרנות ותעודות סל	**1**	1	1	**0.001**	0.001	0.001
עמלות אחרות**	**3**	2	1	**0.003**	0.003	0.002
סך הכל הוצאות ישירות	**88**	68	94	**0.096**	0.088	0.134

הראל השתלמות מסלול מניות

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**124**	75	70	**0.030**	0.021	0.023
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**33**	18	14	**0.008**	0.005	0.005
הוצאות בגין השקעות לא סחירות	**-***	*-	-	**-***	*-	-
עמלות ניהול חיצוני:						
בגין השקעה בקרנות השקעה	**32**	16	6	**0.008**	0.005	0.002
בגין השקעה בנכסים מחוץ לישראל	**296**	229	218	**0.072**	0.064	0.073
בגין השקעה בנכסים בישראל באמצעות קרנות ותעודות סל	**5**	5	3	**0.001**	0.002	0.001
עמלות אחרות**	**6**	*-	*-	**0.001**	*-	*-
סך הכל הוצאות ישירות	**496**	343	311	**0.120**	0.097	0.104

הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**139**	112	118	**0.009**	0.008	0.009
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**36**	46	45	**0.002**	0.003	0.003
הוצאות בגין השקעות לא סחירות	**99**	33	8	**0.007**	0.002	0.001
עמלות ניהול חיצוני:						
בגין השקעה בקרנות השקעה	**1,139**	756	606	**0.075**	0.052	0.046
בגין השקעה בנכסים מחוץ לישראל	**356**	411	386	**0.023**	0.028	0.029
בגין השקעה בנכסים בישראל באמצעות קרנות ותעודות סל	**2**	2	2	**-***	*-	*-
עמלות אחרות**	**61**	46	16	**0.004**	0.003	0.001
סך הכל הוצאות ישירות	**1,832**	1,406	1,181	**0.120**	0.096	0.089

* פחות מ-1 אלפי ש"ח ו/או מ-0.001%.
** עמלות אחרות כוללות הוצאות בגין דמי ניהול משכנתאות והוצאות בגין ניהול תביעה.

ביאור 11 - הוצאות ישירות (המשך)

הראל השתלמות מסלול חו"ל

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**9**	7	10	**0.020**	0.016	0.023
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**4**	3	4	**0.008**	0.007	0.008
הוצאות בגין השקעות לא סחירות	**6**	2	*-	**0.013**	0.005	*-
עמלות ניהול חיצוני:						
בגין השקעה בקרנות השקעה	**1**	1	1	**0.002**	0.001	0.001
בגין השקעה בנכסים מחוץ לישראל	**57**	65	59	**0.130**	0.149	0.135
בגין השקעה בנכסים בישראל באמצעות קרנות ותעודות סל	**-**	*-	*-	**0.001**	0.001	0.001
עמלות אחרות**	**-***	1	*-	**-***	*-	*-
סך הכל הוצאות ישירות	**77**	79	74	**0.173**	0.179	0.168

הראל השתלמות מסלול שקלי

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**28**	36	42	**0.011**	0.013	0.015
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**4**	13	14	**0.002**	0.005	0.005
הוצאות בגין השקעות לא סחירות	**-***	*-	*-	**-***	*-	*-
עמלות ניהול חיצוני:						
עמלות אחרות**	**1**	*-	*-	**-***	*-	*-
סך הכל הוצאות ישירות	**33**	49	56	**0.013**	0.018	0.021

הראל השתלמות אג"ח ללא מניות

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**7**	5	6	**0.008**	0.006	0.008
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**2**	3	3	**0.002**	0.003	0.004
הוצאות בגין השקעות לא סחירות	**6**	3	*-	**0.006**	0.004	*-
עמלות ניהול חיצוני:						
בגין השקעה בקרנות השקעה	**4**	3	4	**0.004**	0.004	0.005
בגין השקעה בנכסים מחוץ לישראל	**22**	23	21	**0.023**	0.028	0.027
עמלות אחרות**	**6**	5	2	**0.007**	0.006	0.003
סך הכל הוצאות ישירות	**47**	42	36	**0.050**	0.050	0.047

* פחות מ-1 אלפי ש"ח ו/או מ-0.001%.
** עמלות אחרות כוללות הוצאות בגין דמי ניהול משכנתאות והוצאות בגין ניהול תביעה.

ביאור 11 - הוצאות ישירות (המשך)

הראל השתלמות מסלול כהלכה

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**36**	28	23	**0.029**	0.028	0.031
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**3**	4	3	**0.002**	0.004	0.004
סך הכל הוצאות ישירות	**39**	32	26	**0.031**	0.032	0.035

הראל השתלמות אג"ח קונצרני

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר					
	2018	2017	2016	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח			שיעור מתוך יתרת נכסים ממוצעת		
עמלות קניה ומכירה של ניירות ערך	**1**	1	1	**0.009**	0.005	0.008
עמלות דמי שמירה של ניירות ערך	**1**	1	-	**0.005**	0.006	0.005
עמלות ניהול חיצוני:						
בגין השקעה בנכסים מחוץ לישראל	**7**	6	2	**0.059**	0.064	0.038
עמלות אחרות**	**-***	-*	-*	**0.001**	-*	-*
סך הכל הוצאות ישירות	**9**	8	3	**0.072**	0.076	0.053

* פחות מ-1 אלפי ש"ח ו/או מ-0.001%.
** עמלות אחרות כוללות הוצאות בגין דמי ניהול משכנתאות והוצאות בגין ניהול תביעה.

ביאור 12 - ביטוח חיים

החל מחודש אוגוסט 2013, עמיתי הקופה בעלי חשבון של 10 אלפי ש"ח לפחות או הפקדה חודשית של 500 ש"ח לפחות, מגיל 18 ועד גיל 69 שנים, רשאים להצטרף לביטוח קבוצתי למקרה מוות בגובה של 120 אלפי ש"ח, וזאת בכפוף למילוי הצהרת בריאות (ללא החרגות) ואישורה על ידי החברה המנהלת .
פרמיית הביטוח החודשית הינה בעלות של 7 ש"ח לגילאים 18-49, 17 ש"ח לגילאים 50-59 ו-50 ש"ח לגילאים 60-69.
כל הסכומים צמודים למדד יולי 2013. הפרמיה החודשית נגבית מצבירת העמית בקרן.
הביטוח הינו ביטוח קבוצתי וצמוד לקרן ההשתלמות, בעת פדיון או ניוד הקרן, הביטוח בתעריף זה מתבטל.
ניתן להמשיך את הביטוח כפוליסת פרט בהתאם לתעריף שיהיה נהוג באותה עת.

ביאור 13 - תשואות מסלולי השקעה

	תשואה שנתית נומינלית ברוטו					תשואה ממוצעת נומינלית ברוטו
	2018	2017	2016	2015	2014	ל- 5 שנים
	באחוזים					
הראל השתלמות כללי	(1.46)	7.98	3.81	2.57	5.09	3.55
הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות (*)	(0.33)	6.56	3.32	2.36	3.92	3.14
הראל השתלמות לטווח ארוך (*)	(3.15)	9.85	4.41	1.67	4.38	3.35
הראל השתלמות מסלול מניות	(6.50)	13.93	4.85	3.45	6.91	4.32
הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	0.11	5.21	2.92	1.92	3.15	2.65
הראל השתלמות מסלול חו"ל	(0.04)	5.23	4.54	0.76	3.34	2.75
הראל השתלמות מסלול שקלי	(0.99)	2.99	1.08	2.53	4.31	1.97
הראל השתלמות אג"ח ללא מניות	(0.55)	3.86	2.06	0.66	1.82	1.56
הראל השתלמות מסלול כהלכה (*)	(1.91)	4.98	1.57	1.59	4.41	2.10
הראל השתלמות אג"ח קונצרני (*)	(3.14)	6.47	3.82	(0.05)	1.57	1.68

(*) קופה שמוזגה ביום 1 בינואר 2016, ראה ביאור1ג(1).

ביאור 14 - יתרות ועסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

א. יתרות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

	31 בדצמבר	
	2018	2017
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
החברה המנהלת	**(6,903)**	(6,358)
צדדים קשורים אחרים:		
סכומים לקבל בגין נדל"ן	**876**	676
חייבים בגין השקעות	**372**	-
מניות	**276,765**	173,275
אגרות חוב סחירות	**1,607**	1,167
אגרות חוב בלתי סחירות	**66**	134
הלוואות	**73,287**	46,580
קרנות השקעה	**147,222**	111,213
	493,292	326,687

יתרת נכסי חוב וחובות שוטפים הגבוהה ביותר במשך השנה של בעל עניין או צד קשור עמדה על 76,287 אלפי ש"ח.

ב. עסקאות עם בעלי עניין וצדדים קשורים

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
	2018	2017	2016
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
דמי ניהול לחברה המנהלת	**81,810**	69,584	60,755

ביאור 15 - מסים

להלן פרוט תשלומי המסים שנגבו מהקופה בשנת הדוח:

	לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018						
	הראל השתלמות כללי	הראל השתלמות אג"ח עד 20% מניות	הראל השתלמות לטווח ארוך	הראל השתלמות מסלול מניות	הראל השתלמות אג"ח עד 10% מניות	הראל השתלמות מסלול חו"ל	סה"כ
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
בגין השקעות בניירות ערך זרים	2,421	420	57	462	161	30	3,551

ביאור 16 - התחייבויות תלויות והתקשרויות

א. חובות מעבידים

חוק הגנת השכר, התש"ח - 1958 מטיל התחייבות על הקופה, בנסיבות שפורטו בחוק, בגין חובות של מעבידים לעובדיהם אשר לא סולקו במועדם על ידי העברת כספים לקופה. על פי הערכת החברה המנהלת סכום החוב הכולל של מעבידים לתאריך המאזן הינו כ- 7,092 אלפי ש"ח והוא כולל ריבית שנצברה בסך של כ - 269 אלפי ש"ח.

החברה המנהלת נוקטת באמצעים שונים על מנת לאתר, לזהות ולגבות את חובות מעבידים. האמצעים כוללים מעקב שיטתי ומתמשך של איתור החובות, דיוור המעביד אודות החוב, הגעה להסדרי תשלומים ובמידת הצורך הגשת תביעה משפטית. במקרה של פירוק מוגשת תביעת חוב למוסד לביטוח לאומי באמצעות מפרק החברה.

ב. התקשרויות

(1) לתאריך המאזן התקשרה הקופה בהסכמים להשקעה בקרנות השקעה ובקרנות הון סיכון (להלן: הקרנות) כשותפה מוגבלת. סכומי ההשקעה מועברים בחלקים, בהתאם לדרישותיהן של הקרנות ולהסכמי ההתקשרויות.

להלן סכום ההתחייבות להשקעה כוללת וסכום ההשקעה שטרם נדרש לתאריך המאזן:

	31 בדצמבר 2018	
	סה"כ התחייבות	סה"כ יתרת התחייבות
	אלפי ש"ח	אלפי ש"ח
התחייבות קרנות השקעה	1,095,214	614,031

(2) במסגרת הסכם השיתוף שנחתם בין רוכשי נדל"ן להשקעה ובו הוגדרו יחסי השיתוף ועוד, התחייבה הקופה נכון לתאריך המאזן להשקיע בהמשך בהקמה סך של כ- 391 אלפי ש"ח במתחם הארגז בתל אביב.

ג.

הקופה אינה ישות משפטית ועל כן ככל שמוגשות תביעות הרי שהן מוגשות נגד החברה המנהלת. לגילוי בדבר תביעות משפטיות שהוגשו נגד החברה המנהלת ראה ביאור 26.א בדוח הכספי של החברה המנהלת.

ד. שעבודים

קיימים שעבודים על חלק מנכסיה הסחירים של הקופה, לצורך פעילותה השוטפת בנגזרים, בסך של כ- 136 מיליון ש"ח.